

"بررسی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله"

دکتر حیدر تورانی

مقدمه و بیان مساله

گفته می شود بدون سواد می توان زندگی کرد ولی بدون فرهنگ نه. امروزه با توجه به تغییرات روز افزون فناوری ها و از رده خارج شدن مداوم بسیاری از روش ها و ابزارها و میل به نوبه نو شدن ها شاید بتوان گفت که بدون سواد هم نمی شود زندگی کرد. بی سوادی در هر گروه سنی نا خوشایند و زیان بار است و یادگیری مادام العمر به همه افراد توصیه می شود. از بدو تولد تا دم مرگ همه مسئولیم و باید بیاموزیم. دیگر بی سواد و کم سواد در دنیای درحال توسعه و پیشرفته امروز جایی ندارد. به عبارتی آنچه ما را به اینجا رسانده برای ماندن ما هم در این جا کافی نیست. باید بکوشیم، تا هر روز مان بهتر از دیروز شود، و این محقق نخواهد شد مگر آن که بر یادگیری های مان بیافزاییم و عشق و علاقه مان را به یادگیری افزایش دهیم. البته در ذات یادگیری و آموختن شور و نشاطی است که فرد را به دنبال خود می کشاند. امروزه داشتن سواد، کمترین لازمه برداشتن هر قدم است و معنای هر قدم، قدم آگاهانه و مسوولانه است.

همان طور که اشاره شد، بی سوادی در همه سنین امری ناخشنود است، بویژه سنین ۴۹-۱۰ ساله که امروزه فعالان در عرصه اجتماعی هستند. بسیاری از مطالعات بیانگر آن است که علاوه بر اهمیت توجه به تمهیدات و تسهیلات مادی و فیزیکی برای گسترش جنبش سواد آموزی، پرداختن به یادگیرندگان (سوادآموزان) و نیازها و علائق آنان بسیار مهم تر و سازنده تر و اثر بخش تر خواهد بود. یکی از مهم ترین دلایل اثر بخش بودن آن به جهت تامین نیازها و علائق انگیزشی و درونی آنان است. ایجاد شوق به یادگیری و عشق و علاقه در افرادی که در پی آموختن هستند و تبیین ضرورت و نیاز به سواد آموزی در اندیشه کسانی که به دنبال یاد گرفتن نیستند، اهمیت فراوان دارد.

اثر بخشی را می توان در محتوای دروس، شیوه های تدریس، برنامه های آموزشی کلاس های درس (بردن کلاس درس به منازل و محل های کار) - کارخانه و مزرعه - جستجو کرد. چه بسا، بی سوادان و سوادآموزان می پذیرند که یاد بگیرند لکن در مراحل و فرایند یادگیری به دلایل مختلف از جمله متناسب نبودن محتوی کتاب ها با علائق و نیازهای آنان و انس نگرفتن با آن و نیز توانایی پایین آموزش دهندگان و فرصت کافی نداشتن و یا برنامه های آموزشی، بهانه هایی را فراهم آورده تا آنان میانه راه، سفر یادگیری را به پایان برده و به مقصد نرسند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره) بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی با درک عمیق از مشکلاتی که در اثر بیسوادی مردم در جامعه بروز ظهور می یابد طی فرمانی موضوع بسیج سوادآموزی را صادر نمودند. در هفتم دی ماه سال ۱۳۵۸ سازمان نهضت سوادآموزی با هدف با سواد کردن خیل عظیم بی سوادان کشور تشکیل شد. در سال ۱۳۶۳ دولت با هدف تقویت و توسعه برنامه های مبارزه با بی سوادی در کشور اساسنامه سازمان را به تصویب مجلس رساند. که در آن وظیفه اصلی نهضت آموزش بزرگسالان، در حد خواندن و نوشتن و آموختن حساب با استفاده از ابزارهای هنری و تشویق و ترغیب بیسوادان و کم سوادان در یادگیری بیشتر جمعیت بی سواد کشور تعیین شد. که از آن زمان تاکنون موضوع مبارزه با بیسوادی در کشور با فراز و نشیب هایی استمرار یافته است. ولی واقعیت این است که فعالیت های آموزشی ارائه شده باید متناسب با نیازها و علاقه های مخاطبان (بی سوادان و کم سوادان) باشد و گرنه دلسردی آنان و کاهش اثربخشی برنامه های آموزشی را سبب خواهد شد. بنابراین، بررسی نیازهای آموزشی و علائق بی سوادان و کم سوادان حائز اهمیت شایانی است (بازیابی، تارنمای نهضت

۱۸۷۷، ۱۳۹۱). بنابراین توجه به نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان و نیز بررسی و تبیین این نیازها و ارائه روشهای مناسب برای ایجادشوق به یادگیری و میل به تغییر در آنان از مساله های اصلی این تحقیق می باشد.

پیشینه نظری و تجربی

نیاز: واژه نیاز^۱ ابتدا در اوایل دهه ۱۹۳۰ در مباحث روان شناسی به کار گرفته شد و منظور از آن متغیر انگیزاننده بود که باعث رفتار خاصی در فرد می شد. به تعبیر دیگر نیاز عبارت بود از یک خواست که باعث رها شدن انرژی می گردید و نیرویی ایجاد می کرد که برای نیل به هدف خاصی، رفتار ویژه ای را موجب می شود (بابایی، ۱۳۷۸). وی نیازها را شامل نیازهای تجویزی، نیاز تطبیقی، نیاز احساس شده و نیاز اظهار شده می داند (همان منبع، ص ۸). بررسی پیشینه ی مفهوم نیاز، نشان می دهد که برخلاف کاربرد وسیع این واژه برای توجیه اهمیت، برداشت واحدی از آن در دست نیست (برگر^۲، ۱۹۹۴، به نقل از محمدی، ۱۳۸۵). ابهام ناشی از مفهوم نیاز موجب شده است که تعریف های مختلفی از نیاز با توجه به دیدگاه های خاص و از زوایای گوناگون صورت بگیرد. «استافل بیم»^۳ از تعریف نیاز به مثابه خواست و علاقه افراد، به عنوان برداشتی آزاد و همگانی از نیاز یاد می کند. دلیل این امر آن است که طبق این دیدگاه، نیاز، متضمن تغییری است که توسط قریب به اتفاق یک گروه خاص، مورد درخواست و مطلوب باشد. در صورتی که نیاز را به مثابه خواست نیازسنجی تلاش های خود را معطوف به تعیین و مشخص ساختن برداشت ها و نظرات افراد نماییم.

محمدی (۱۳۸۵) معتقد است مفاهیم ارائه شده از نیاز را می توان در یکی از طبقات زیر قرار داد:

- نیاز به معنای خواسته ها و نظرات افراد
- نیاز به معنای نقص یا مشکل یا مسئله
- نیاز به معنای فقدان یا ضرورت چیزی
- نیاز به معنای فاصله یا شکاف
- نیاز به عنوان احساس عدم تعادل از بعد روانشناختی
- نیاز به صورت تلفیقی

نیاز آموزشی

صرف نظر از تعریف و تعبیرهای مختلفی که در مورد بررسی نیازهای آموزشی وجود دارد، باید گفت که بنیانگذار اصلی اعتقاد به انطباق برنامه های آموزشی با نیازها، خواسته ها و مشکلات مخاطبان، جان دیویی^۴ است که از پیروان و معتقدان به مکتب تجربه گرایی است (رضویه، ۱۳۷۲). نظر به اینکه مخاطبان اصلی برنامه های آموزشی ۱۳۵۸ سازمان نهضت سوادآموزی، بی سوادان و کم سوادان هستند، بر این اساس می بایست با بررسی ها و طراحی های دقیق آموزشی، امکان انطباق محتوای آموزشی برنامه های مختلف را با نیازها و علائق آموزشی آنها فراهم کرد.

در کنار هم آمدن دو واژه نیاز و آموزش می تواند یک تقسیم بندی دیگر از نیاز باشد چرا که نیاز آموزشی^۵ به نیازهایی اطلاق می شود که از طریق آموزش قابل رفع باشند و این گونه نیازها تنها در حوزه های دانشی، مهارتی و نگرشی مطرح می شوند (ترک زاده و عباس زادگان،

۱. Need

۲. Baurque

۳. stuffel beam

۴. John Dewey

۵. Educational needs

۱۳۷۹، ص ۵۸). فتیحی و اجارگاه (۱۳۸۲، ص ۲۱) نیازهای آموزشی را در مقابل نیازهای روان شناختی قرار می دهد، تابا^۱ (۱۹۶۲) نیازهای آموزشی را نیازهایی می داند که منعکس کننده تقاضاهای آموزشی و یا هدف های آموزشی باشد. به عبارتی این دسته از نیازها، ضرورت و اهمیت آموزش های معینی را گوشزد می کنند. بنابراین در زمینه آموزش و یادگیری، نیاز بر حسب ویژگی ها، توانایی ها و یا دانش و نگرش هایی تعریف می شود که لازم است یادگیرنده و یا گروهی از یادگیرندگان از آن برخوردار باشند؛ ولی در حال حاضر فاقد آن هستند (میرزا بیگی، ۱۳۸۰، ص ۷۹). شایان ذکر است که در حوزه فرآیند یاددهی - یادگیری بیشتر نیازهای آموزشی مد نظر است تا سایر دسته بندی از نیازها که رفع آنها خارج از حوزه اختیار و قدرت تعلیم و تربیت می باشد.

نیاز آموزشی عبارت است از تغییرات مطلوبی که در فرد یا افراد یک سازمان از نظر دانش، مهارت و یا رفتار باید به وجود آید تا فرد یا افراد مذکور بتوانند وظایف و مسئولیت های مربوط به شغل خود را در حد مطلوب قابل قبول و منطبق با استانداردهای کاری انجام دهند. به بیان دیگر، نیاز آموزشی چیزی است که هرکس باید برای بهبود شرایط زندگی خود، برای بهبود موقعیت سازمانی که به آن وابسته است یا برای بهبود شرایط جامعه ی خویش، آنرا فرا گیرد. نیاز آموزشی فاصله میان صلاحیت و شایستگی فرد در حال حاضر و سطح بالاتری از صلاحیت است که برای کارایی موثر و توسط فرد، سازمان یا جامعه مورد نظر بیان شده است. (محمدی، ۱۳۸۵)

نیاز آموزشی به نیازهایی اطلاق می شود که از طریق آموزش قابل رفع است. این گونه نیازها در حوزه های دانش، مهارتی و زندگی مطرح می شوند. "دیردن"^۲ به این نتیجه می رسد که در مورد ارتباط نیازها با برنامه های آموزشی می توان گفت که برخی از ویژگی های کلی نیازها می تواند در آنچه «سیاست اصلی» نامیده می شود، وجود داشته باشد، اما باید آن ها را دقیقاً در جای خود به کار برد. (عباس زادگان، سید محمد و ترک زاده، جعفر، ۱۳۷۹)

در مطالعه ای که توسط میلر^۳ در سال ۱۹۹۲ انجام گرفته است، طبقه بندی چهارگانه ای برای نیازهای آموزشی نوسودان بزرگسال در قالب (۱) روابط انسانی، (۲) مهارت های ارتباطی، (۳) مهارت های کارکنان، (۴) مهارت های شغلی (به نقل از صابری، عباس، ۱۳۸۱) ذکر شده که بون^۴ به بیان آن ها پرداخته است. البته در همین راستا کارشناسان تأکید می کنند که «سوادآموزی در صورتی قرین با موفقیت است که به زندگی افراد معنا بخشیده و به ایشان در شناخت مشکلات زندگی شان کمک کند. اگر ارتباطی بین اقدامات سوادآموزی و شرایط فراگیران وجود نداشته باشد، سوادآموزی یک کار بی تفاوت، ایستا و غیر قابل قبول خواهد بود» (دلور، ۱۳۷۵).

از دیدگاه مک گیونی (McGivney) در ۱۹۹۰ بزرگ ترین موانعی که سبب عدم شرکت افراد در دوره های آموزشی می شود عبارتند از:

الف) عدم تناسب برنامه و دوره های آموزشی با نیازهای واقعی آن ها.

ب) عدم اعتماد به نفس.

ج) نگرش منفی نسبت به آموزش و پرورش و ترس از موفق نشدن.

انگیزش: اصطلاح انگیزه نخستین بار از واژه لاتین موو (Move) که به معنی حرکت است گرفته شد. انگیزه را چرایی رفتار گویند. به عبارت دیگر هیچ رفتاری را فرد انجام نمی دهد که انگیزه ای یا نیازی محرک آن نباشد. انگیزش انسان اعم از خودآگاه یا ناخودآگاه، ناشی از

۱. Taba
۲. Dearden
۳. Miller
۴. Boon

نیازهای اوست. بنابراین در تعریف انگیزه می توان گفت: انگیزه یا نیاز عبارت است از حالتی درونی و کمبود یا محرومیتی که انسان را به انجام یک سری فعالیت وا می دارد. (سید جوادین، ۱۳۸۶).

روان شناسان عوامل انگیزشی، انگیزه انتخاب و ... برای موفقیت و رسیدن به آن را جزو انگیزه های اکتسابی آدمی دانسته اند. مک کلند و همکاران^۱ (۱۹۶۱) مفهوم انگیزش و عوامل موثر بر آن را مورد بررسی قرار داده اند. از نظر آنها، انگیزش و عوامل آن، زمانی مطرح می شود که شخص در فعالیت خود معیار ممتازی را الگو قرار دهد و در پی موفقیت از طریق استفاده از عوامل انگیزشی باشد. تحقیقات نشان می دهد که هر چه قدر شدت انگیزش ها از قبیل انگیزش پیشرفت، انگیزش در انتخاب های خاص و ... بیشتر باشد به همان اندازه درصد موفقیت فرد افزایش خواهد یافت (به نقل از امیرافشاری، ۱۳۸۰).

انگیزش و عوامل انگیزشی تأثیر فراوانی بر عملکرد افراد دارند. به اعتقاد بسیاری از روان شناسان و مریبان همانند بلوم و واینر (۱۹۷۲) یکی از عوامل اساسی پیشرفت (درسی، رتبه ای، کاری و ...)، عامل انگیزش است و اغلب مریبان به احتمال قوی با این نظر موافقت که عوامل انگیزشی، عامل های اساسی پیشرفت هامحسوب می شوند (به نقل از امیر افشاری، همان).

انواع انگیزش: دسته بندی انگیزه ها به دو دسته انگیزه های درونی و بیرونی از مهمترین دسته بندی های انگیزشی به شمار می رود. در این طبقه بندی انگیزه های بیرونی در کنار یا نقطه مقابل انگیزه های درونی قرار می گیرد. منبع و کانون تقویت کننده و تحریک کننده این انگیزه ها تفاوت اساسی آنها را با یکدیگر سبب می شود. بطوری که در تعریف انگیزه های درونی گفته می شود که منبعی از درون به صورت یک ویژگی فرد را به انجام فعالیت و رسیدن به هدفی ترغیب می کند. منبع و کانون انرژی بخش در کلیه مباحث مربوط به روان شناسی انگیزش و انواع انگیزه مطرح است. زمانیکه این منبع یک عامل درونی است مثل تمایل به پیشرفت، رسیدن به قدرت، دوست داشته شدن و غیره صحبت از انگیزه های درونی است، ولی زمانی که یک عامل بیرونی مطرح است که به عنوان محرکی فرد را وادار به فعالیتی خاص می کنند، صحبت از انگیزه های بیرونی است. در همین راستا در این قسمت سعی بر آن است تا انواع انگیزش از منظر درونی و بیرونی بودن آن تبیین و تفسیر گردد.

انگیزش درونی: انگیزش درونی به مواردی اطلاق می شود که پاداش مورد انتظار فرد در قبال رفتاری معین یک منبع درونی است. یعنی فرد جهت رسیدن به تقویت های درونی عمل ویژه ای را انجام می دهد، هر چند این عوامل درونی با عوامل بیرونی همخوانی داشته باشند یا نداشته باشند و حتی موجب تنبیه فرد شوند. انگیزش درونی زمانی معنی پیدا می کند منبع تقویت کننده رفتار یا منبع پاداش دهنده یک عامل بیرونی است. به عبارتی فرد برای رسیدن به یک حالت یا شرایط معین بیرونی رفتاری را انجام می دهند.

(بازیابی <http://danesh.roshd.ir/mavara/mavara-index.php>)

انگیزش بیرونی: انگیزه های بیرونی به آن دسته از انگیزه هایی گفته می شود که منبع و کانون اثر بخش آنها در محیط فرد قرار دارد و به عنوان یک عامل بیرونی فرد را ترغیب به انجام فعالیتی خاص می کند. پاداش هایی که فرد در قبال انجام فعالیت های مبتنی بر این انگیزه دریافت می دارد، پاداش های بیرونی هستند. این پاداش ها اغلب پاداش هایی غیبی، ملموس و همگانی هستند. فرد با پیش بینی و آگاهی از احتمال دریافت این پاداش ها رفتارهای خود را سازمان می بخشد و بسته به شدت تمایلی که این پاداش ها در وی ایجاد می کند فعالیت خود را تا رسیدن به آن تداوم می بخشد. این پاداش ها هر چند ممکن است جنبه های فردی بر اساس نیازهای فردی داشته باشند، اما اغلب مبتنی بر نیازهای همگانی هستند. مثل افزایش حقوق، جوایز کلاسی. در انگیزه بیرونی، یک عامل خارجی فرد را به انجام کاری خاص بر می انگیزد.

^۱. McClelland & etc

برای مثال؛ کودکانی که باقی‌مانده را تمیز می‌کنند، تا والدینش او را به سینما ببرند. در این مورد، کودکان تمیز کردن اتاق را به خاطر خود آن انجام نداده، بلکه به خاطر دستیابی به چیز دیگری اطاقش را تمیز نموده است. انگیزه بیرونی، از مشوق‌ها و پیامدهای محیطی مانند غذا یا پول ناشی می‌شود. انگیزه بیرونی (به جای پرداختن به فعالیت، برای تجربه کردن خشنودی فطری در آن) از پیامدهای فعالیتی ناشی می‌شود، که از خود آن فعالیت جدا است (دیسسی و ریان، ۱۹۸۵، به نقل از مارشال ریو، ۲۰۰۵)

آموزش بزرگسالان: آموزش بزرگسالان^۱ مفهومی وسیع و گسترده دارد و شامل کلیه فعالیتهای آموزشی و یادگیری بزرگسالان به صورت رسمی، غیر رسمی و اتفاقی در زمینه‌های مختلف شغلی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، تربیتی، مذهبی، صنعتی، کشاورزی و سوادآموزی می‌گردد. همان‌گونه که رایان^۲ (۱۹۹۵) اظهار داشته: "قلمرو آموزش بزرگسالان به وسعت قلمرو خود زندگی است". آموزش بزرگسالان فعالیتی است سازمان یافته به منظور ایجاد جامعه در حال یادگیری از طریق انتقال دانش و مهارت روز آمد به بزرگسالان تا بتوانند در جهت تکامل و تعالی حرکت کنند و در سرنوشت جامعه خود از لحاظ اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مشارکت فعالانه داشته باشند» (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۵).

"نولز"^۳ (۲۰۰۵) پایه‌گذار این نظریه و همکاران وی از مروجان این نظریه، بر این اساس مهمترین اصول آموزش بزرگسالان را شامل موارد زیر می‌دانند (نولز و همکاران، ۲۰۰۵):

- ۱- نیاز به دانستن
- ۲- خود-مفهومی فراگیر
- ۳- نقش تجربه
- ۴- آمادگی یادگیری
- ۵- رویکرد به یادگیری
- ۶- انگیزه به یادگیری

سپافورد^۴ و همکارانش (۱۹۹۸) آموزش بزرگسالان را دوره‌های آموزشی ای تعریف می‌کنند که از سوی نهادهای دولتی و خصوصی برای افرادی که دوره متوسطه را به پایان برده اند تدارک می‌شود و بابت آموزش‌های ارائه شده، مدرک تحصیلی صادر نمی‌شود. همچنین، "فرهنگنامه بین‌المللی آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم"، از آموزش بزرگسالان چهار تعریف ارائه کرده است:

الف) آموزشی است که از سوی نهادهای اجتماعی و به قصد ارائه فرصت‌های یادگیری بهتر برای بزرگسالان برقرار می‌شود.
ب) آموزش بزرگسالان آموزشی آزادگونه و آزادانه برای بزرگسالان است.
پ) هرگونه آموزشی است که برای ارتقای یادگیری افرادی که دروه ابتدایی و متوسطه را پشت سر گذاشته و وارد آموزش‌های حرفه‌ای شده‌اند،

ت) آموزش سازمان یافته‌ای است که کل فرآیند آموزشی را در بر می‌گیرد و خارج از نظام آموزشی و پرورشی و دانشگاه برای توانمندسازی بزرگسالان به کار می‌رود (جارویس، ۲۰۰۵).

^۱. Adult education
^۲. Ryan
^۳. Knowles
^۴. Spafford

بر اساس تعاریف ارائه شده، نظام آموزش بزرگسالان نیز مجموعه سازمان یافته ای است که می کوشد برای یادگیرندگان بزرگسالان، برنامه های آموزشی پاره وقت یا تمام وقت تدارک کند تا آنان به توانمندی هایی برسند که بتوانند مسائلشان را حل کنند (گوکو، ۲۰۰۷).

اهداف آموزش بزرگسالان

به طور کلی نظام آموزش بزرگسالان بر اساس شرایط اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی هر جامعه ای متفاوت است و اهداف خاصی را دنبال می کند. این اهداف در دو حوزه سوادآموزی و حرفه ای مطرح هستند که به شرح ذیل می باشند (صباغیان، ۱۳۸۴):

هدف های سوادآموزی: هدف از سوادآموزی، برخلاف آنچه که معمولاً تصور می شود، تنها فراگرفتن خواندن، نوشتن و ریاضیات پایه نیست. مهمترین اهداف آن را می توان به این ترتیب خلاصه کرد

۱. فراهم کردن آموزش ابتدای و دادن امکان دیگری به بزرگسالان برای کسب مهارت های که در طول دوران کودکی و جوانی از آن ها محروم بوده اند.

۲. افزایش توانای و مهارت بزرگسالان برای شرکت در برنامه های اجرای دولت و جامعه.

۳. تهیه برنامه ها و تشکیل کلاس های که به گسترش بزرگسالان اختصاص یافته است و هدف آن، کسب مدرک یا دریافت شغل بهتر نیست.

۴. افزایش اعتماد به نفس در بزرگسالان و دانش آنان .

۵. بالا بردن سطح آگاهی بزرگسالان در زمینه مصالح جامعه و گسترش علاقه مندی آنان به مشارکت در تصمیم گیری.

۶. افزایش آگاهی شهروندان نسبت به حقوق، وظایف و مسولیت های خود.

۷. گسترش توانای بزرگسالان برای حل مسائل و مشکلات شخصی و اجتماعی خود.

۸. آگاه کردن بزرگسالان به مهارت ها، استعداد ها، توانای و کمبود های خود.

۹. گسترش دانش افراد درباره مبانی و میراث فرهنگی خود.

لاسوی (Lasway) در ۱۹۹۲ در تحقیق خود انگیزهای نوسوادان بزرگسال در نواحی روستایی تانزانیا از شرکت در برنامه پس از سوادآموزی را مورد بررسی قرار داد. دلایل اصلی برای شرکت آنان در این برنامه رسیدن به دانش کشاورزی بود که شغل اصلی نوسوادان محسوب می شد. آن ها همچنین بهبود موقعیت اجتماعی، ارتقاء سطح درآمد و آشنایی با مسائل بهداشتی را مطرح کردند. نوسوادان موضوعاتی مانند انگلیسی و علوم را نیز نام برده اند که مورد علاقه آن ها بوده است. این موضوعات مستقیماً به حرفه آن ها با نیازهای آنی ایشان مرتبط نیست.

لیچ (Leach) در ۱۹۹۲ علایق مطالعاتی نمونه ای شامل ۵۷ نفر از نوسوادان بزرگسال را به وسیله مصاحبه های نیمه سازمان یافته مورد بررسی قرار داد. ابتدا از پاسخگویان خواسته شد که علائقشان را از طریق انتخاب از میان مواد مناسب که به آن ها نشان داده می شد و محتوای آن ها به اختصار توضیح داده می شد، درجه بندی کنند. می یرز (Meyers) در ۱۹۹۶ تحقیقی درباره برنامه های آموزش غیر رسمی بزرگسالان در نیال انجام داد و نتیجه گرفت که مصاحبه شوندگان قویاً متون مرتبط با کارهای تولیدی را به مواد خواندنی پیشرفته ترجیح می دادند. آن ها ضمناً متوجه به رشد شخصی و اجتماعی در برنامه های آموزش غیر رسمی بزرگسالان را تأکید کردند.

دلاور (۱۳۸۶) در پژوهش خود با عنوان تعیین راهکارهای مناسب جهت سوادآموزی زنان عشایر استان این چنین می نویسد از بعد نگرشی عمدتاً جامعه مورد نظر اعتقاد و علاقه قابل توجهی به کسب سواد دارند از لحاظ محدودیت های حضور در فعالیت سوادآموزی معمولاً زنان

^۱. Gboku

اعتقاد دارند که مانع قابل توجهی بر سر راه آنها نیست موضوع فواصل جغرافیایی به نظر می رسد قدری محدودیت آور باشد. نتایج نشان داد همانند سابق موضوع جنسیت آموزگار تأثیری در عزم جامعه مورد نظر برای سوادآموزی ندارد. لذا استفاده از آموزگاران در قالب سرباز معلم می تواند آثار مفیدی در توسعه سوادآموزی در این قشر داشته باشد نتایج بدست آمده از مصاحبه های انجام شده، از نظر مدیران استان محدودیت های مالی و فقدان برنامه ریزی و نبود شورایی در این زمینه مهمترین مانع توجه به این موضوع است.

سعیدی (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان بررسی اثر بخشی و مطلوبیت کتاب های طرح آزمایشی دوره مقدماتی در مقایسه با کتاب های قبلی اعلام می دارد که در هر سه کتاب مورد بررسی ضریب درگیری در خصوص ارائه دانستی ها، تقویت مهارت ها، همخوانی متن با تصاویر، همخوانی متن با نیاز سوادآموزان، متناسب بودن پرسشها با توانایی سوادآموزان، مشارکت سوادآموزان در یادگیری، کیفیت تصاویر، مناسب بوده و ارزیابی آموزشیاران در خصوص دو کتاب ریاضی و خواندن و نوشتن در مقایسه با کتاب های قبلی بسیار مثبت بوده است. میزان یادگیری سوادآموزان چه در مشاهده حضوری، مصاحبه و چه در مقایسه نمرات گروه آزمایشی (آنهايي که با کتاب جدید آموزش دیدند) و گواه (آنهايي که با کتاب قبلی آموزش دیدند) با کتاب جدید بهتر و مؤثر تر از کتاب قبلی بوده است.

نجاتی (۱۳۸۴) در طرحی با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر جذب سوادآموزان در کلاس های نهضت سوادآموزی نتایج زیر را اعلام می دارد:

- انگیزه های فرد بر جذب سوادآموزان مؤثر است.
- تبلیغات بر جذب سوادآموزان مؤثر است.
- انگیزه های خانوادگی بر جذب سوادآموزان مؤثر است.
- آموزشیاران بر جذب سوادآموزان مؤثر هستند.
- مدیریت محلی بر جذب سوادآموزان مؤثر است.
- محتوای کتابهای آموزشی مطلوب و بر جذب سوادآموزان مؤثر است.

معینی کیا (۱۳۸۳) در پژوهشی که با عنوان بررسی علل افت تحصیلی سوادآموزان استان اردبیل در درس املاء انجام داده است از نتایج آن می توان به نتایجی چون غلط های املايي سوادآموزان مربوط به جا انداختن کل واژه است. اختلالات ديکته نویسی در حد خیلی پائین قرار دارد؛ محتوای کتاب فارسی دوره مقدماتی با نیازها و ویژگیهای جنسیتی سوادآموزان تا حدودی متناسب است، بین سن و عملکرد درس املاء رابطه منفی وجود دارد؛ بین سواد همسر و عملکرد درسی سوادآموزان متأهل رابطه وجود دارد؛ بین سواد پدر و عملکرد درسی سوادآموزان مجرد رابطه وجود دارد، بین وضعیت مالی و عملکرد درس املاء سوادآموزان رابطه وجود ندارد و بین ویژگیهای روان شناختی و عملکرد درس املاء سوادآموزان رابطه وجود دارد؛ اشاره کرد. همچنین میرحسینی (۱۳۷۵) در بررسی نیازها و علایق مطالعاتی نوسوادان در ایران نشان می دهد که در هر سه گروه نمونه (نوسواد، آموزشیاران و راهنمای تعلیماتی) بیشترین انتخاب برای اولویت نخست در زمینه آگاهیهای اجتماعی بوده است که ۳۳٪ نوسوادان، ۳۸٪ آموزشیاران و ۴۲/۷٪ راهنمایان تعلیماتی را شامل می گردد.

عصاره، و نصری، (۱۳۸۴) در پژوهشی با عنوان بررسی نیازهای آموزشی و تربیتی والدین و دانش آموزان مقطع متوسطه کشور در خرده فرهنگ های مختلف ایران به نتایجی چون میان نیازهای آموزشی و تربیتی والدین دبیرستانی در خرده فرهنگهای گوناگون از نظر اولویت بندی تفاوتی مشاهده شده است، میان نیازهای آموزشی و تربیتی پدران و مادران شباهتهای بسیار وجود دارد، روابط گرم و صمیمی در میان اعضای خانواده، ضرورت رفتن به مدرسه، اعتماد والدین به نوجوان، آشنایی دختران و پسران با یکدیگر قبل از ازدواج و مواردی مانند آنها از اهمیت ویژه برخوردارند، میان نیازهای آموزشی دانش آموزان متوسطه و والدین آنها تفاوت کامل مشاهده شد و مهمترین

نیازهای آموزشی و تربیتی والدین در زمینه فرزندانشان در ابعاد جسمی، بهداشتی، اجتماعی، روان شناختی و تحصیلی و اخلاقی - مذهبی است؛ دست یافتند.

امیری اردکانی و زمانی (۱۳۷۹) در پژوهش خود بررسی و سنجش نیازهای آموزشی باشگاههای جوانان در راستای توسعه منابع انسانی به این نتیجه می رسد که از نتایج به دست آمده از تحلیل رگرسیون چند گانه مرحله به مرحله نیز مهمترین عوامل تعیین کننده نیازهای آموزشی اعضا را در حیطه های کشاورزی، اجتماعی و هنری - پرورشی مشخص می کند. در همین راستا عابدی در ۱۳۷۰ در پژوهش خود با هدف بررسی راه های متناسب سازی برنامه سواد آموزی با نیازها و شرایط سواد آموزان به این نتیجه رسیده است که برنامه های آموزشی به منظور انطباق با نیازهای شغلی سواد آموزان نیاز به تجدید نظر دارد و بین محتوای آموزشی و نیازها و علایق سواد آموزی تناسب بیش تری باید برقرار شود. جامی زاده میمندی در ۱۳۷۰ تحقیقی با عنوان بررسی نیازهای آموزشی نوسوادان در مقطع مقدماتی و تکمیلی انجام داد. فرض اصلی او این بود که محتوای مواد آموزشی آموخته شده به نوسوادان ایران متناسب با نیازهای ذهنی و عینی آنها نیست و در زندگی روزانه آنها کاربردی ندارد. برای تثبیت سواد و جلوگیری از فراموشی و رجعت به بیسوادی، لازم است که محتوای مواد آموزشی متناسب با نیازهای نوسوادان بوده و در زندگی آنها کاربرد مستمر داشته باشد. نتایج بیانگر آن بود که نوسوادان زن خانه دار در بین نیازهای آموزشی ارائه شده اولویت اول را به آداب شوهرداری و تربیت فرزندان داده اند، نوسوادان کارگر، کشاورز، دامدار، زندانی و بیکار اولویت اول را به آگاهی های دینی و اخلاقی داده اند و فقط نوسوادان سرباز اولویت اول را به آگاهی درباره کشور و انقلاب داده اند.

اهداف پژوهش

هدف کلی این پژوهش " شناسایی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله " است و **اهداف اختصاصی** این پژوهش براساس اجزای هدف کلی شامل ۱. بررسی و شناسایی محتوای مورد نیاز و مورد علاقه آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله، ۲. تعیین مولفه های ایجاد انگیزه های درونی و بیرونی (انگیزشی و بهداشتی) بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله برای استمرار سواد آموزی و ۳. ارائه راهکارهای کلان و عملیاتی برای تامین نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله با تاکید بر راهکارهای مناسب جهت پیشگیری از بازگشت به بیسوادی بوده است.

سؤال های پژوهش

سؤال کلی این پژوهش عبارتست از: مهم ترین و اصلی ترین نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله، کدامند؟ و **سؤال های اختصاصی پژوهش** مشتمل بر ۱. محتوای مورد نیاز و مورد علاقه آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله، چیست؟ ۲. مولفه های ایجاد انگیزه درونی و بیرونی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله برای استمرار سواد آموزی کدامند؟ و ۳. راهکارهای کلان و عملیاتی برای تامین نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله و پیش گیری از بازگشت بی سوادی چیست؟؛ بوده است.

کلید واژه ها: نیاز، نیاز آموزشی، بی سواد، انگیزش

روش و نوع پژوهش: بنابراین پژوهش حاضر به لحاظ روش، از نوع توصیفی (خاکی به نقل از جان بست، ۱۳۸۸) و به دلیل میدانی بودن (پهنانگر) آن پیمایشی و در طبقه بندی تحقیقات بر اساس هدف، به دلیل کاربردی بودن، از نوع پژوهش های کاربردی می باشد. **جامعه آماری:** جامعه آماری این پژوهش با توجه به نوع طرح و پرسش های پژوهشی آن، به شرح زیر مورد مطالعه قرار گرفته است.

۱- صاحب نظران و متخصصان موضوعی آموزش بزرگسالان

۲- گروه های مرجع محلی

۳- مدیران و کارشناسان سازمان نهضت سواد آموزی

۴- مدیران و کارشناسان ادارات آموزش پرورش استان های کشور و آموزش دهندگان

۵- سوادآموزان و بیسوادان

روش نمونه گیری و حجم نمونه: با توجه به تعدد جامعه آماری و رویکرد همزمانی، شیوه نمونه گیری برای هر یک از جوامع آماری، به شرح ذیل بوده است.

۱- برای مطالعه صاحب نظران و متخصصان موضوعی مرتبط با موضوع پژوهش، از شیوه نمونه گیری هدفمند استفاده شد. به این معنی که افراد صاحب نظر و مطلع شناسایی و مورد مطالعه قرار گرفتند.

۲- برای مطالعه گروه های مرجع محلی مرتبط با موضوع پژوهش، از شیوه نمونه گیری هدفمند استفاده گردید. به این معنی که افراد (مقامات و مسئولان)، شناسایی و مورد مطالعه قرار گرفتند.

۳- برای مطالعه مدیران و کارشناسان سازمان مرکزی نهضت سواد آموزی از شیوه نمونه گیری هدفمند استفاده شد. به این معنی که مدیران و کارشناسان صاحب نظر و مطلع شناسایی و مورد مطالعه قرار گرفتند.

۴- برای مطالعه مدیران و کارشناسان و آموزش دهندگان سواد آموزی ادارات کل آموزش پرورش استان های کشور از شیوه نمونه گیری هدفمند استفاده شد.

۵- برای مطالعه بیسوادان و سوادآموزان با در نظر گرفتن منطقه روستایی و شهری از روش طبقه ای تصادفی استفاده گردید.

حجم نمونه آماری

✓ برای نمونه گیری از جامعه آماری اول در پژوهش حاضر (صاحب نظران و متخصصان موضوعی) از شیوه نمونه گیری هدفمند استفاده شد. به این معنی که ۱۰ نفر از صاحب نظران و مطلعان موضوعی به عنوان نمونه انتخاب و مصاحبه نیمه باز انجام گردید.

✓ برای نمونه گیری از جامعه آماری دوم در پژوهش حاضر (گروه های مرجع محلی) از شیوه نمونه گیری تصادفی استفاده شد. به این معنی که ۱۸ نفر از گروه های مرجع محلی موضوعی (حسب مورد استاندار/فرماندار/شهردار/بخشدار/امام جمعه) به عنوان نمونه انتخاب و مصاحبه نیمه باز انجام شد.

^۱. John Bast

✓ برای نمونه گیری از جامعه آماری سوم در پژوهش حاضر (مدیران و کارشناسان سازمان مرکزی نهضت سواد آموزی) از شیوه نمونه گیری هدفمند استفاده شد. به این معنی که ۱۵ نفر از مدیران و کارشناسان صاحب نظر سازمان مرکزی به عنوان نمونه انتخاب و مصاحبه نیمه باز انجام گردید.

✓ برای نمونه گیری از جامعه آماری چهارم در پژوهش حاضر (مدیران و کارشناسان و آموزش دهندگان استانها و مناطق آموزشی) از میان ۳۲ استان، ۶ استان (آذربایجان شرقی / کردستان / خوزستان / شهرستان های تهران/خراسان رضوی و گلستان) و از هر استان ۳ منطقه آموزشی و از هر منطقه آموزشی، ۶ نفر آموزش دهنده (۱۰۸ نفر) و ۳ نفر-مدیر و معاون و کارشناس (۵۴ نفر) به عنوان نمونه انتخاب و پرسشنامه اجرا گردید.

✓ برای نمونه گیری از جامعه آماری پنجم در پژوهش حاضر (بیسوادان و سوادآموزان) از میان ۳۲ استان، ۶ استان (آذربایجان شرقی / کردستان / خوزستان / شهرستان های تهران/خراسان رضوی و گلستان) و از هر استان ۱۰ نفر بیسوادان و سوادآموزان (۵ زن و ۵ مرد تفکیک جنسیتی با در نظر گرفتن منطقه روستایی و شهری) به عنوان نمونه انتخاب و مصاحبه باز انجام شد.

جدول ۱: حجم نمونه

عنوان	استان	منطقه	تعداد	جمع	
حجم نمونه صاحب نظران و متخصصان موضوعی	=		۱۰	=	هدفمند
حجم نمونه گروه های مرجع محلی	=	۶	۱	=	هدفمند
حجم نمونه مدیران و کارشناسان سازمان نهضت سواد آموزی	=		۱۵	=	هدفمند
مدیران و کارشناسان سواد آموزی ادارات آموزش پرورش استان های کشور	=	۶		=	۲۴ - طبقه ای - تصادفی
مدیران و کارشناسان سواد آموزی مناطق آموزش پرورش	=	۶	۳	*	۴: به تفکیک یک مدیر/یک معاون/دو نفر کارشناس مرتبط
آموزش دهنده سازمان نهضت سواد آموزی					
حجم نمونه بیسوادان و سوادآموزان (تفکیک جنسیتی و منطقه روستایی و شهری)	=	۶	۳	=	۱۸۰ - طبقه ای - تصادفی
					۳۹۱

ابزار اندازه گیری

الف: پرسشنامه محقق ساخته: برای شناسایی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان در این پژوهش از دیدگاه مدیران و کارشناسان سواد آموزی ادارات آموزش پرورش استان های کشور و آموزش دهندگان سازمان نهضت سواد آموزی در استان ها، از پرسشنامه محقق ساخته که دارای تعدادی سوالهای بسته پاسخ بامقیاس پنج درجه ای استفاده شد.

^۱: پرسشنامه به عنوان یکی از متداول ترین ابزار جمع آوری اطلاعات در تحقیقات پیمایشی، عبارت است از مجموعه ای از پرسش هدف مدار، که با بهره گیری از مقیاس های گوناگون، نظر و دیدگاه و بیش یک فرد یا افراد پاسخگو را مورد سنجش قرار می دهد (خاکی، ۱۳۸۸).

ب: مصاحبه نیمه ساختارمند: برای شناسایی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان از دیدگاه صاحب نظران و متخصصان موضوعی / گروه های مرجع محلی / مدیران و کارشناسان سازمان مرکزی نهضت سواد آموزی از مصاحبه نیمه ساختارمند استفاده شد.

ب: مصاحبه باز (ساختار نیافته): برای شناسایی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان از دیدگاه بی سوادان و سوادآموزان از مصاحبه باز (ساختار نیافته) استفاده شد.

روایی محتوایی پرسش نامه: برای رواسازی و سنجش اعتبار محتوایی پرسش نامه های پژوهش، سعی گردید گویه ها و پرسش های تدوین شده بدون ابهام و به روشنی بیان شوند. به گونه ای که هر اصطلاح برای تمامی پاسخ دهندگان، مفهومی واحد داشته باشد. پرسش نامه ها تهیه شده در اختیار متخصصان ذیربط (۵ نفر) و مدیران و کارشناسان و آموزش دهندگان (۳۰ نفر)، قرار داده شد تا درباره آن اظهار نظر نمایند. پس از اظهار نظر افراد، در مجموع گویه ها و سؤالاتی که ضریب توافق بدست آمده آنها کمتر از ۵۰ درصد بود سؤال نامناسب تلقی شده و حذف شدند. گویه ها و سؤالاتی که ضریب توافق بدست آمده برای آنها بین ۵۰ تا ۷۵ درصد بود، اصلاح شدند و گویه ها و سؤالاتی که ضریب توافق بدست آمده برای آنها از ۷۵ درصد بالا بود به همراه سؤالات اصلاح شده برای اجرای نهایی ارسال شدند.

در ضمن برای رواسازی سؤالات مصاحبه نیمه ساختارمند و مصاحبه باز، در ابتدا میزان توافق تعدادی از متخصصان مرتبط در حوزه آموزش بزرگسالان (۵ نفر) را در خصوص تعلق یا عدم تعلق سؤالات مطرح شده به موضوع بررسی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان گروه سنی ۴۹-۱۰، تعیین شد و بر اساس مباحث مطرح شده، سؤالات از نظر ابهام در بیان و مناسبت، مورد بازبینی قرار گرفتند. **پایایی پرسش نامه:** برای تعیین اعتماد (پایایی) ابزارهای پژوهش، از روش آلفای کرونباخ (همسانی درونی) و برای محاسبه آن از نرم افزار Spss استفاده گردید. که پس از انجام محاسبات مورد نظر:

- ضریب پایایی بدست آمده برای پرسشنامه راهنمای مصاحبه با بی سوادان و سوادآموزان در مورد شناسایی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان، ۸۸٪ بوده که از نظر آماری قابل اطمینان است.

ضریب پایایی پرسشنامه اول (۴۵ سؤال) به روش ضریب آلفای کرونباخ		
تعداد نمونه	تعداد گویه ها	ضریب آلفای کرونباخ
۲۱	۴۵	٪۸۸

- ضریب پایایی بدست آمده شناسایی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان در این پژوهش از دیدگاه مدیران و کارشناسان سواد آموزی ادارات آموزش پرورش استان های کشور و آموزش دهندگان سازمان نهضت سواد آموزی در استان ها، ۹۱،۷٪ بوده که از نظر آماری قابل اطمینان است.

ضریب پایایی پرسشنامه دوم (۳۰ سؤال) به روش ضریب آلفای کرونباخ		
تعداد نمونه	تعداد گویه ها	ضریب آلفای کرونباخ
۲۸	۳۰	٪۹۱،۷

روش اجرا

- برای بررسی نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان از پرسشنامه محقق ساخته که از طریق مدیران و کارشناسان سواد آموزی ادارات آموزش پرورش استان های کشور و آموزش دهندگان سازمان نهضت سواد آموزی در استان ها تکمیل شد، نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سوادآموزان، مورد شناسایی قرار گرفت. بدین صورت که بعد از طراحی و نهایی نمودن پرسشنامه، پرسشنامه به تعداد تکثیر شد و به استانهای هدف ارسال شد تا اجرا گردد. بعد از اجرا، موارد جمع آوری و مورد تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفتند.

- با صاحب نظران، کارشناسان موضوعی؛ گروه های مرجع محلی؛ مدیران و کارشناسان سازمان نهضت سواد آموزی که به صورت هدفمند انتخاب شده بودند مصاحبه نیمه ساختارمند انجام شد. پس از انجام مصاحبه با روش ذکر شده، داده های بدست آمده در حله اول دسته بندی شد پس از دسته بندی داده ها کد بندی شدند. بعد از فرایند کد بندی داده ها؛ داده های دسته بندی شده به کمک روش های معمول کیفی، تجزیه و تحلیل گردیدند تا تبدیل به اطلاعات گردند. بعد از این مرحله با اطلاعات در دسترس از مصاحبه ها و سایر منابع، فرایند بررسی مساله اصلی پژوهش پیگیری شد.
- با بی سوادان و سوادآموزان در مناطق آموزشی که بصورت طبقه ای تصادفی انتخاب شده بودند؛ مصاحبه باز (ساختار نیافته) انجام شد. پس از انجام مصاحبه، داده های بدست آمده دسته بندی و کد بندی گردیدند. سپس داده های دسته بندی شده به کمک روش های معمول کیفی، تجزیه و تحلیل گردید تا تبدیل به اطلاعات شدند. بعد از این مرحله با اطلاعات در دسترس از مصاحبه ها و سایر منابع اطلاعاتی، فرایند بررسی مساله اصلی پژوهش پیگیری شد.

تجزیه و تحلیل داده ها

در تجزیه و تحلیل داده های این پژوهش با دقت نظر به متغیرهای پژوهش که در نمایه ذیل ارائه شده اند، از روش های آماری (توصیفی و استنباطی) و تحلیل محتوای موردی استفاده شد.

جدول ۲: نمایه ارتباطی متغیرهای پژوهش با ابزارها و سئوالات پژوهش

ردیف	متغیر	تعریف	ابزار اندازه گیری	مقیاس اندازه گیری	مدل آماری	ارتباط با سئوال پژوهش
۱	محتوا	در تعریف کلی، محتوا به هر واحد اطلاعاتی اطلاق می شود که به صورت مکتوب یا دیجیتالی ارائه شود.	پرسشنامه	مقیاس ترتیبی مقیاس فاصله ای (۵ تا ۱)	- بررسی دیدگاه های کلی: آزمون t تک نمونه ای - جنسیت بر اساس t مستقل - مدرک تحصیلی / رشته / سابقه: تحلیل واریانس	سئوال اول
			مصاحبه نیمه ساختارمند	مقیاس اسمی	- طبقه بندی داده ها - کد بندی داده ها - تحلیل محتوای داده ها - جمع بندی و استخراج نتایج - ارائه آمار فراوانی و درصد های مرتبط	
			مصاحبه باز	مقیاس اسمی	- طبقه بندی داده ها - کد بندی داده ها - تحلیل محتوای داده ها - جمع بندی و استخراج نتایج - ارائه آمار فراوانی و درصد های مرتبط	
۲	مولفه های انگیزش / راهکارها	میل به کوشش فراوان در جهت تامین هدفهای متصوره، به گونه ای که این تلاش در جهت ارضای برخی از نیازهای سوق داده شود. مفهوم انگیزه بر انگیزندگی به حالات و شرایطی در فرد یا گروه اطلاق می شود که: - رفتار یا رفتارها را راه می اندازند. - رفتار را جهت می دهند و هدایت می کنند. - رفتار را تا رسیدن به هدف نگه می دارند.	مصاحبه نیمه ساختارمند	مقیاس اسمی	- طبقه بندی داده ها - کد بندی داده ها - تحلیل محتوای داده ها - جمع بندی و استخراج نتایج - ارائه آمار فراوانی و درصد های مرتبط	سئوال دوم و سوم

۳-۸. روش های آماری (توصیفی و استنباطی)

آمار توصیفی: در تجزیه و تحلیل داده های پرسشنامه محقق ساخته پژوهش حاضر از روش آماری توصیفی شامل فراوانی و درصد، میانگین استفاده شده است.

آمار استنباطی: در پژوهش حاضر از آزمون t تک نمونه ای، برای بررسی دیدگاه ها در گروه کلی پیرامون محتوای آموزشی استفاده شده است. در ضمن از آزمون های خی ۲، آزمون تی تک نمونه ای، آزمون دو جمله ای مستقل و ... استفاده شده است. برای مقایسه دیدگاه های پاسخ دهندگان از منظر متغیرهای جنسیت از آزمون t دو نمونه مستقل جهت مقایسه میانگین حاصل از نتایج پاسخ دهندگان زن و مرد (برای سوادآموزان) بهره برداری گردیده است. همچنین بخاطر تسریع و دقت در تحلیل ها از نرم افزار Spss استفاده شد. **ویژگی های نمونه آماری پژوهش از منظر متغیرهای زمینه ای (عینی):** ۱۳۰ نفر از پاسخ دهندگان بی سوادان و نوسوادان در این طرح تحقیقاتی، زن و ۷۴ نفر نیز مرد بودند که به ترتیب ۶۳ درصد و ۳۷ درصد را شامل می شدند. همچنین از ۱۷۷ نفر مدیر، کارشناس و آموزش دهنده پاسخ دهنده (مناطق آموزشی و ادارات کل استان ها) به سئوالات پرسشنامه، حدود ۹۱۰۵ نفر زن و ۷۲ نفر نیز مرد بوده اند.

نتایج حاصل از پژوهش

این پژوهش دارای سه پرسش اصلی بوده است که در این قسمت، پاسخ پرسش ها بر اساس یافته های حاصل از تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده، ارائه شده است.

سؤال یکم پژوهش: محتوای مورد نیاز و مورد علاقه آموزشی بی سوادان و سوادآموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله، چیست؟

نتیجه نظرات نوسوادان و بی سوادان زن و مرد پیرامون محتوای مورد نیاز و مورد علاقه آموزشی، در قالب **نه (۹) مقوله** ۱. سیاسی، ۲. اجتماعی، ۳. فرهنگی، ۴. معنوی (دین و اخلاق)، ۵. علمی، ۶. اقتصادی، ۷. فناوری، ۸. بهداشتی و ۹. محیط زیست؛ صورت بندی شده است. با عنایت به اطلاعات به دست آمده می توان اظهار کرد که نوسوادان و بی سوادان پرسش شده، وضعیت کلی مقوله های ۹ گانه را بالاتر از میانگین حد انتظار به عنوان محورهای اصلی مورد نیاز و علائق آموزشی تایید کرده و ترجیح داده اند. البته ترتیب انتخابی زنان سوادآموز در مولفه های نه گانه به شرح: ۱. اجتماعی، ۲. معنوی (دین و اخلاق)، ۳. بهداشتی، ۴. اقتصادی، ۵. فناوری، ۶. علمی، ۷. محیط زیست، ۸. سیاسی و ۹. فرهنگی و اولویت انتخابی مردان سوادآموز به شرح: ۱. اجتماعی، ۲. معنوی (دین و اخلاق)، ۳. اقتصادی، ۴. بهداشتی، ۵. محیط زیست، ۶. علمی، ۷. فناوری، ۸. فرهنگی و ۹. سیاسی؛ بوده است. برآیند کلی نظرات زنان و مردان سوادآموز پیرامون مقوله ها، در قالب ترتیب های اولویتی مقوله های ۹ گانه، ارائه شده است.

- اولویت ۱ : اجتماعی (۲, ۸۲)

- اولویت ۲ : معنوی (دین و اخلاق) (۲, ۷۹)

- اولویت ۳ : بهداشتی (۲, ۷۳)

- اولویت ۴ : اقتصادی (۲, ۶۷)

- اولویت ۵ : محیط زیست (۲, ۶۴)

- اولویت ۶ : علمی (۲, ۶۳)

- اولویت ۷ : فناوری (۲, ۶۳)

- اولویت ۸ : فرهنگی (۲, ۴۹)

- اولویت ۹ : سیاسی (۲, ۴۶)

همچنانکه مشاهده می شود بی سوادان و نوسوادان (زن و مرد) در پاسخ های خود؛ اولویت و ارجحیت انتخاب خود را به مفاهیم و گویه های **مقوله اجتماعی، معنوی و بهداشتی** قائل شده اند. بر این اساس در می یابیم که در فرآیند تولید محتوای مورد نیاز و مورد علاقه بیسوادان، می بایست به مقوله های به ترتیب اولویت مقوله اجتماعی، معنوی و بهداشتی در کنار توجه به سایر مقولات در سطوح مختلف توجه خاص نمود.

جدول ۳: آزمون تی تک نمونه ای به منظور بررسی وضعیت مقوله های نه گانه

مقوله	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	Std. Error Mean	ترتیب
سیاسی	۲۰۴	۲,۴۶	۰,۵۰	۰,۰۴	۹
اجتماعی	۲۰۴	۲,۸۲	۰,۲۹	۰,۰۲	۱
فرهنگی	۲۰۴	۲,۴۹	۰,۴۸	۰,۰۳	۸
معنوی (دین و اخلاق)	۲۰۴	۲,۷۹	۰,۲۸	۰,۰۲	۲
علمی	۲۰۴	۲,۶۳	۰,۳۹	۰,۰۳	۶
اقتصادی	۲۰۴	۲,۶۷	۰,۷۱	۰,۰۵	۴
فناوری	۲۰۴	۲,۶۳	۰,۵۱	۰,۰۴	۷
بهداشتی	۲۰۴	۲,۷۳	۰,۳۱	۰,۰۲	۳
محیط زیست	۲۰۰	۲,۶۴	۰,۳۸	۰,۰۳	۵

ادامه جدول ۳: آزمون تی تک نمونه ای (One-Sample Test)

Test Value = ۲						
۹۵% Confidence Interval of the Difference فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای تفاضل		Mean Difference تفاضل میانگین از ۲	Sig. (۲-tailed) سطح معنی داری	df آزادی	t محاسبه شده	
Upper حد بالا	Lower حد پایین					
۰,۵۳	۰,۳۹	۰,۴۶	۰,۰۰۰	۲۰۳	۱۳,۱۷	سیاسی
۰,۸۶	۰,۷۸	۰,۸۲	۰,۰۰۰	۲۰۳	۴۰,۸۰	اجتماعی
۰,۵۶	۰,۴۳	۰,۴۹	۰,۰۰۰	۲۰۳	۱۴,۶۶	فرهنگی
۰,۸۳	۰,۷۵	۰,۷۹	۰,۰۰۰	۲۰۳	۴۰,۶۴	معنوی (دین و اخلاق)
۰,۶۸	۰,۵۸	۰,۶۳	۰,۰۰۰	۲۰۳	۲۳,۲	علمی
۰,۷۷	۰,۵۸	۰,۶۷	۰,۰۰۰	۲۰۳	۱۳,۵۶	اقتصادی
۰,۷۰	۰,۵۶	۰,۶۳	۰,۰۰۰	۲۰۳	۱۷,۵۹	فناوری
۰,۷۷	۰,۶۸	۰,۷۳	۰,۰۰۰	۲۰۳	۲۳,۰۵	بهداشتی
۰,۶۹	۰,۵۹	۰,۶۴	۰,۰۰۰	۱۹۹	۲۳,۸۶	محیط زیست

همانطور که مشاهده می شود همه میانگین ها بالاتر از حد زیاد ۲ (میانگین نظری) قرار دارند. این موضوع بیانگر آنست که مقوله های نه گانه با ترتیب اولیاتی اجتماعی، معنوی (دین و اخلاق)، بهداشتی، اقتصادی، محیط زیست، علمی، فناوری، فرهنگی و سیاسی از دیدگاه بی سوادان و نوسوادان به عنوان مقوله های اصلی در مبحث پرداختن به بررسی نیازها و علائق آموزشی سوادآموزان مورد توجه می باشد. به عبارت دیگر در طراحی و تدوین محتوای موردعلاقه سوادآموزان می بایست حول محور مقوله های نه گانه و با در نظر گرفتن اولویت آنها می بایست اقدام نمود.

در مجموع و در یک بیان جامع، مجموعه محتواهای مورد نظر بی سوادان و نوسوادان در مقولات نه گانه و نکات برگرفته از نظرات نوسوادان و بی سوادان در قالب مصاحبه باز، به شرح ذیل خلاصه می شود که می بایست در برنامه ریزی ها و تولید محتواهای آموزشی به ترتیب اولویت های تایید شده توسط خود نوسوادان و بی سوادان بدان ها توجه خاص نمود.

۱. مقوله اجتماعی، آشنایی با

- علت های بیکاری، طلاق، اعتیاد و...
- وظایف یک شهروند ایرانی و مسلمان
- روش ها و آداب درست زندگی کردن

- شیوه‌های تربیت فرزندان
- مسائل مربوط به جوانان
- آیین همسرداری و مسائل زناشویی

۲. مقوله معنوی (دین و اخلاق)، آشنایی با

- احکام دینی
- زندگی ائمه اطهار (ع)
- زندگی علمای دینی
- اعمال مربوط به زیارت عتبات و خانه خدا
- روش های امر به معروف و نهی از منکر
- اماکن مذهبی و تاریخی کشور
- قرآن و احکام
- اخلاق اسلامی

۳. مقوله بهداشتی، آشنایی با

- موضوعات بهداشتی و روش های حفظ سلامت جسمی خویش
- روش های حفظ سلامت روحی و شاد زیستن
- فنون و روشهای ورزشی
- آثار سوء مصرف مواد مخدر
- آداب و مهارت های زندگی سالم
- کمک های اولیه درمانی
- روشهای پیشگیرانه بیماری های مربوط به انسان و دام
- مسایل و موضوعات قبل و بعد از ازدواج

۴. مقوله اقتصادی، آشنایی با

- روشهای جدید کسب درآمد و یادگیری آنها
- با فنون و مشاغل مختلف
- روش های مصرف درست انرژی (آب، برق، تلفن، بنزین و...)
- روش های مصرف درست و سرمایه گذاری درآمدهای خود
- قانون های خرید و فروش
- مسائل مربوط به نحوه افزایش درآمد
- مهارت آموزی و حرفه آموزی از قبیل گلدوزی، خیاطی، آشپزی و...
- روش های خانه داری

۵. مقوله محیط زیست، آشنایی با

- روش های حفظ و نگهداری طبیعت
- موضوعات کشاورزی و باغداری و بیماری های دامی
- روش های کمک های اولیه و پیشگیری از آسیب های دامی
- روشهای پاکیزگی محیط زندگی شخصی و اجتماعی
- روش های کاهش آلودگی های زیست محیطی (آب، هوا، صوتی، جنگل ها و مراتع و...)

۶. مقوله علمی، آشنایی با

- موضوعات علمی، مشاهیر و شخصیت‌های علمی (دانشمندان)
- امور زندگی و جهان هستی
- حساب و کتاب روزانه (دخل و خرج)
- نحوه یاری فرزندان در امور علمی و درسی
- نحوه مطالعه و فهم مطالب روزنامه‌ها و مجلات
- ریاضی (حساب کردن)
- خواندن و نوشتن

۷. مقوله فناوری، آشنایی با

- روش‌های کارهای شخصی با وسایل و ابزارهای جدید (کار با رایانه، دستگاه خودپرداز و...)
- روش‌های نگهداری کالا و لوازم منزل (زندگی)

۸. مقوله فرهنگی، آشنایی با

- سبک و شیوه زندگی ایرانیان
- تاریخ و حوادث ۸ سال دفاع مقدس
- شیوه‌های نگهداری از آثار و بناهای تاریخی و ملی
- شخصیت‌های فرهنگی و تاریخی کشور
- فرهنگ دفاع مقدس و خاطرات شهدا و جانبازان

۹. مقوله سیاسی، آشنایی با

- دولت و کارهای دولتی
- اقوام مختلف کشور و زندگی آنها
- کشورهای همسایه
- انتخابات و نحوه برگزاری آن در کشور
- قانون اساسی و سایر قوانین جاری کشور

علاوه بر نظرات نوسودان و بی سوادان، اطلاعات احصا شده از پاسخ‌های متخصصان موضوعی، کارشناسان، مدیران و آموزش‌دهندگان، بیانگر این واقعیت است که نیازهای یادگیری و محتوایی نوسودان و بی سوادان را می‌توان در سه حوزه **مهارتی، دانشی و نگرشی**، طبقه‌بندی نمود. با توجه به اطلاعات به دست آمده نتیجه می‌گیریم که مدیران، کارشناسان و آموزش‌دهندگان پرسش شده، وضعیت کلی زمینه‌ها و مقوله‌های ۳ گانه را بالاتر از میانگین حد انتظار به عنوان محورهای اصلی مورد نیاز و علائق آموزشی بیسوادان مشخص کرده و اعلام نموده‌اند. مدیران، کارشناسان و آموزش‌دهندگان در پاسخ‌های خود؛ اولویت بندی را در مفاهیم و گویه‌های با موضوعیت **نگرشی** (۴,۱۹) در مقام **اول**، **دانشی** (۴,۱۵) در مقام **دوم** و زمینه **مهارتی** (۴,۰۴) را در اولویت **سوم**، قائل شده‌اند. این موضوع را آزمون تی تک نمونه‌ای به عمل آمده، مورد تأیید قرار می‌دهد.

آزمون تی تک نمونه‌ای به منظور بررسی وضعیت محتوا در مقوله‌های ۳ گانه (T-Test, One-Sample Statistics)

ترتیب	Std. Error Mean	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	زمینه
۳	۰,۰۴	۰,۵۶	۴,۰۴	۱۷۷	مهارتی
۲	۰,۰۴	۰,۵۷	۴,۱۵	۱۷۷	دانشی
۱	۰,۰۵	۰,۶۲	۴,۱۹	۱۷۷	نگرشی

بر اساس نتایج بدست آمده همه میانگین ها بالاتر از حد زیاد ۳ (میانگین نظری) قرار دارند. این موضوع بیانگر آنست که محتوا در مقوله های ۳ گانه با ترتیب **نگرشی، دانشی و مهارتی** از دیدگاه مدیران، کارشناسان و آموزش دهندگان به عنوان مقوله های اصلی در مبحث پرداختن به محتوای مورد نیاز در بررسی نیازها و علائق آموزشی سوادآموزان؛ می بایست مورد توجه می باشد. به عبارت دیگر در طراحی و تدوین محتوای موردعلاقه سوادآموزان می بایست حول محور مقوله های ۳ گانه و با در نظر گرفتن اولویت آنها اقدام نمود.

بر اساس نتایج آزمون تی تک نمونه ای، وضعیت مقوله های سه گانه با ترتیب "**نگرشی، دانشی و مهارتی**" در مبحث سوادآموزی و پرداختن به محتوای موردعلاقه سوادآموزان و بالاخص علائق و نیازهای آموزشی آنان، در وضعیت قابل قبولی هستند. در مجموع و در یک بیان جامع می توان گفت که کارشناسان، مدیران و آموزش دهندگان بر این باور هستند که برنامه های درسی سوادآموزی به منظور تحقق نیازها و علائق نوسوادان و بی سوادان؛ باید به طور مؤکد در زمینه های سه گانه مورد اشاره و مضامین مرتبط با هر یک از حوزه های سه گانه متمرکز گردد. به عبارت دیگر **می بایست در برنامه ریزی ها و تولید محتوای آموزشی مورد نیاز و علاقه بی سوادان و نوسوادان به ترتیب اولویت های تایید شده توجه خاص نمود.**

• **زمینه نگرشی**

✓ **مضامین**

مشاهده / مهارت گردآوری اطلاعات / طبقه بندی / تفسیر اطلاعات / کاربرد اطلاعات / پرسشگری / نقادی / برقراری ارتباط مؤثر / حل مسأله / تصمیم گیری / پیش بینی و کنترل خشم

• **زمینه دانشی**

✓ **مضامین**

اجتماعی / معنوی (دین و اخلاق) / بهداشتی / اقتصادی / محیط زیست / علمی / فناوری / فرهنگی / سیاسی

• **زمینه مهارتی**

✓ **مضامین**

دلبستگی نسبت به سیاست های حاکم کشور مبتنی بر اصل ولایت فقیه / گرایش آگاهانه نسبت به هنجارهای اجتماعی / دلبستگی فرهنگی / آگاهی نسبت به هنجارهای دینی و اخلاقی / کسب علم / تفکر اقتصادی / کسب مهارت کاربرد فناوری در زندگی شخصی و حرفه ای / دلبستگی آگاهانه نسبت به کسب دانش و حفظ بهداشت روانی / گرایش زیست محیطی

سؤال دوم پژوهش: مولفه های ایجادانگیزه درونی و بیرونی بی سوادان و سوادآموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ساله برای استمرار سوادآموزی کدامند؟

اهم مولفه های برانگیزاننده درونی بی سوادان و نوسوادان مولفه های برانگیزاننده درونی به دو بخش "**مولفه های محتوایی و برنامه ای**" تقسیم می شوند که باید در برنامه های درسی و برنامه های راهبردی کوتاه مدت و میان مدت (یکساله و پنجساله) سازمان نهضت سوادآموزی بروز و ظهور نماید.

الف- **مولفه های محتوایی**

اهم مواردی که کارشناسان ستادی و مدیریت های میانی و اجرایی نهضت، مراجع محلی، صاحب نظران و متخصصان موضوعی برای برانگیختن بی سوادان و نوسوادان در امر سوادآموزی پیشنهاد کرده اند و لازم است در تدوین محتوای برنامه های درسی به آنها توجه کرد به شرح زیر است:

۱. توانایی نوشتن و خواندن- مهارت های زبان آموزی (از قبیل روزنامه، نامه، زیر نویس های تلویزیون، تابلو های خیابان ها و ...)

۲. کسب مهارت های زندگی

۳. بهبود روابط اجتماعی با هم دیگر
۴. آگاه شدن از مطالب روز
۵. یاد گرفتن سواد برای بالا بردن شخصیت
۶. توانایی در برقرار کردن ارتباطات و تعاملات اجتماعی
۷. توانایی برقراری ارتباط با فرزندان و همسر خود
۸. توانایی مواجهه درست با مسائل جدید زندگی در بیرون از خانواده
۹. توانایی کمک به یادگیری و آموزش فرزندان
۱۰. توانایی در فهم و انجام بهتر فرائض دینی
۱۱. کسب توانایی در انجام دادن کارهای اداری
۱۲. متکی شدن به خود، آشنایی بیشتر با محیط اطراف و پذیرفته شدن در اجتماع
۱۳. داشتن قدرت تصمیم گیری و بازگو کردن آن
۱۴. تقویت روحیه اعتماد به نفس در نوسوادان
۱۵. یاد گرفتن علم روز مانند کامپیوتر، اینترنت و کارهای بانکی
۱۶. تربیت فرزندان و آگاهی در مورد زندگی، ازدواج و بچه داری
۱۷. احساس آگاهی بیشتر در زمینه تولیدات کشاورزی و اقتصادی
۱۸. توانایی درک مسائل علمی و اظهار نظر در میان جمع
۱۹. کسب احترام بیشتر از سوی افراد جامعه
۲۰. هدایت آموزش به سمت آموزش فن آوری و پرهیز از آموزش های سنتی

ب- مولفه های برنامه ای

اهم مواردی که کارشناسان ستادی و مدیریت های میانی و اجرایی نهضت و مراجع محلی، صاحب نظران و متخصصان موضوعی برای برانگیختن بی سوادان و نوسوادان در امر سوادآموزی پیشنهاد کرده اند و لازم است در تدوین برنامه های راهبردی کوتاه مدت و میان مدت (یکساله و پنجساله) سازمان نهضت سوادآموزی به آنها توجه کرد به شرح زیر است:

۱. ایجاد شرایط برای مطرح شدن سوادآموز در مجامع محلی و ...
۲. ایجاد مشوق های لازم جهت آموزش بی سوادان توسط فرزندان بیکار آنان
۳. ایجاد بستر مناسب برای اثبات مهارت ها و شایستگی های سوادآموزان
۴. دریافت مدارج تحصیلی که بیانگر دانش و مهارت واقعی وی می باشد
۵. کسب شرایط حضور در شوراهای محلی، هیئت امناء و غیره
۶. تجلیل از چهره های موفق سوادآموزی
۷. در نظر گرفتن امتیاز برای تحصیل نوسوادان در سطوح تحصیلات عالی
۸. دستیابی به بعضی از فرصت های شغلی و کاری
۹. کمک گرفتن از نوسوادان در بحث های آموزشی
۱۰. تشویق آنان از سوی استانداران و فرمانداران محلی

۱۱. اعزام مشاور و متخصص جهت توجیه افراد بی سواد
۱۲. روشن ساختن اهداف سوادآموزی از طریق رسانه برای مردم
۱۳. نشر روزنامه ویژه‌ی کم‌سوادان جامعه
۱۴. مراجعه حضوری و صحبت با بیسوادان و نوسوادان و دادن آگاهی
۱۵. واگذاری مسئولیت‌های مختلف
۱۶. ترغیب بیسوادان به آموزش توسط شوراها و دهیاری‌ها
۱۷. تأکید روحانیون به ادامه نهضت سوادآموزی در مساجد
۱۸. حضور سازمان تبلیغات اسلامی در برگزاری کلاس‌ها و هیات‌های قرآنی
۱۹. تأکید بر کسب علم و دین از طریق مساجد و سایر پایگاه‌های مقاومت
۲۰. برگزاری دوره‌های خاص برای سوادآموزان از طریق شهرداری‌ها و سایر گروه‌ها
۲۱. بالا بردن فرهنگ مطالعه در جامعه توسط سازمان‌های مردم‌نهاد
۲۲. آموزش در محیط خانه برای اعضای بیسواد خانواده
۲۳. درآمدزا کردن آموزش‌ها در محیط خانه
۲۴. یادگیری به صورت نفر به نفر و تبیین موقعیت اجتماعی و منافع اقتصادی و دستاوردهای مادی و معنوی کسب مدرک و سواد برای ایشان
۲۵. تسهیل شرایط تحصیل
۲۶. کسب توانمندی و موقعیت‌های شغلی بهتر
۲۷. فراهم آوردن موقعیت شغلی
۲۸. کمک به مشکلات و فراهم آوردن شرایطی برای آموزش مهارت زندگی
۲۹. تشویق افراد در جلسات عمومی که مدارک بالاتر کسب نموده‌اند
۳۰. ارزش گذاشتن و مورد احترام قرار دادن سوادآموز
۳۱. معرفی چهره‌های موفق سوادآموزی
۳۲. برگزاری مراسم تقدیر و تشویق برای پیشرفت و ادامه‌ی تحصیل
۳۳. ایجاد حس رقابت بین بیسوادان برای داشتن حقوق و مزایای بهتر از طریق سوادآموزی
۳۴. فراهم آوردن ساز و کارهای لازم برای فعالیت نوسوادان در مراکز اشتغال محلی، آموزشی و اداری
۳۵. در نظر گرفتن بسته‌های تشویقی برای بیسوادان و نوسوادان و فرزندان آنان
۳۶. پیش‌بینی تسهیلات و امتیازات برای تحصیل نوسوادان در سطوح دانشگاهی
۳۷. استفاده از چهره‌های موفق و ادامه‌دهندگان سوادآموزی برای آموزش به بیسوادان
۳۸. استفاده از تبلیغات صدا و سیما، تشویق اطرافیان، اردوهای تفریحی و علمی برای فرهنگ سازی سوادآموزی
۳۹. برگزاری مسابقه در سطح نوسوادان و اهداء جایزه به آنها
۴۰. گسترش کتابخانه (با کتاب‌هایی که کمتر جنبه آموزشی و بیشتر جنبه سرگرم کننده دارند)
۴۱. ایجاد محیطی مناسب برای سوادآموزی و حضور مداوم کلمات به صورت مکتوب در زندگی نوسوادان از طریق پوستر، بروشور و...
۴۲. ارائه بسته‌های فرهنگی رایگان برای نوسوادان

اهم مولفه های برانگیزاننده بیرونی بی سوادان و نوسوادان

مولفه های برانگیزاننده بیرونی به دو بخش "مولفه های محتوایی" و "برنامه ای" تقسیم می شوند که باید به ترتیب در برنامه های درسی و برنامه های راهبردی کوتاه مدت و میان مدت (یکساله و پنجساله) سازمان نهضت سوادآموزی بروز و ظهور نماید.

الف - مولفه های محتوایی

اهم مواردی که کارشناسان ستادی و مدیریت های میانی و اجرایی سازمان نهضت و مراجع محلی، صاحب نظران و متخصصان موضوعی برای برانگیختن بی سوادان و نوسوادان در امر سوادآموزی پیشنهاد کرده اند و لازم است در تدوین محتوای برنامه های درسی به آنها توجه کرد، به شرح زیر است:

۱. استفاده از آموزشهای سمعی و بصری، دیداری و شنیداری در کنار رویکرد خواندن و نوشتن
۲. آگاهی بیشتر از اطلاعات بهداشتی و فردی و رعایت آنها در زندگی سالم تر
۳. کسب آموزشهای بهداشتی و شغلی
۴. کمک به بهتر زیستن
۵. کمک به درست انجام دادن برخی امور بهداشتی
۶. علاقه مندی به یادگیری مسائل بهداشتی
۷. حساب کردن و مدیریت درآمد
۸. انجام کارهای روزمره توسط خودشان
۹. پیشرفت های روزافزون فناوری (که فرد بی سواد در میان مردم احساس کمبود می کند).
۱۰. احساس پیشرفت در توسعه فردی و اجتماعی
۱۱. آشنایی با مسائل بهداشتی و شهرنشینی
۱۲. آموزش مهارت های زندگی در کنار دیگر موضوعات آموزشی
۱۳. آگاهی بخشی بیسوادان از فواید باسوادی
۱۴. کسب مهارت در رفع نیازهای شخصی و خانوادگی
۱۵. بی نیازی و عدم وابستگی به دیگران
۱۶. کسب موقعیت های بهتر اجتماعی و ارتقاء موقعیت شغلی
۱۷. احساس حقارت در بین اقوام و فامیل
۱۸. نیاز به تعامل بهتر و مؤثرتر با جامعه
۱۹. بهره گیری از احادیث و روایات در زمینه ارزش سواد و سوادآموزی

ب- مولفه های برنامه ای

اهم مواردی که کارشناسان ستادی و مدیریت های میانی و اجرایی نهضت و مراجع محلی، صاحب نظران و متخصصان موضوعی برای برانگیختن بی سوادان و نوسوادان در امر سوادآموزی پیشنهاد کرده اند و لازم است در تدوین برنامه های راهبردی کوتاه مدت و میان مدت (یکساله و پنج ساله) سازمان نهضت سوادآموزی به آنها توجه کرد به شرح زیر است:

۱. تهیه مکان آموزشی مناسب
۲. مقبولیت مدرک از سوی ادارات و ارزش قائل شدن برای مدرک

۳. تشکیل کلاسها در محل کار
۴. پرداخت پاداش کارگران باسواد شده
۵. تخفیف در سربازی بی سوادانی که حین خدمت باسواد می شوند
۶. ارائه خدمات درمانی رایگان
۷. اختصاص دادن امتیازات مادی و اداری از سوی ارگانهای دولتی و ادارات برای سوادآموزان در حال تحصیل و یا قبول شده
۸. در نظر گرفتن کمک هزینهی تحصیلی برای فرزندان محصل بی سوادان و نوسوادان
۹. در نظر گرفتن پاداش قبولی در هر پایه
۱۰. تسهیل در کسب آموزش از راه دور
۱۱. دادن امتیازات خاص و ویژه در روستاها، از قبیل کود و سم و قالی بافی و کشاورزی
۱۲. تسهیلات برای ازدواج و اشتغال فرزندان سواد آموز
۱۳. انعطاف در برگزاری کلاسها
۱۴. امتیاز استفاده از مکانهای فرهنگی و تفریحی به صورت رایگان یا نیم بها
۱۵. نشان دادن موفقیت بی سوادان در رسانهها
۱۶. دادن امتیازات اشتغال به کار و دایر نمودن کارگاههای قالی بافی و خیاطی برای باسوادان
۱۷. اهمیت دادن به مدرک دورههای سوادآموزی از سوی ادارات و نهادها جهت واگذاری طرحهای محلی
۱۸. فراهم نمودن تسهیلات جهت دریافت تسهیلات بانکی قرض الحسنه
۱۹. دادن پاداش پایان سال به سواد آموزان
۲۰. دادن امتیازات حج و عتبات عالیات
۲۱. تهیه جهیزیه برای فرزندان دختر افراد سواد آموز (در صورت قبولی)
۲۲. دادن کارنامه جدید رنگی با طرحهای خوب
۲۳. ارائه بستههای تشویقی به سواد آموزان (در صورت قبولی)
۲۴. بهبود درآمد خانواده
۲۵. دریافت مدارج تحصیلی که بیانگر دانش و مهارت واقعی وی می باشد
۲۶. هماهنگی ساعات آموزش با اوقات فراغت
۲۷. دادن وامهای قرض الحسنه و کم بهره به نوسوادان
۲۸. ایجاد امتیاز برای تحصیل نوسوادان در سطوح تحصیلات عالی
۲۹. تسهیلات اشتغالزایی، دامداری، کشاورزی، قالی بافی و... جهت به حداقل رساندن وابستگیهای مالی و فرهنگی
۳۰. تسهیلات ازدواج فرزندان نوسواد
۳۱. ارتقاء مرتبههای اداری در صورت شاغل بودن در نهادهای دولتی
۳۲. تلاش برای قرار گرفتن در موقعیتهای اجتماعی و جمعی به منظور کسب امتیازات
۳۳. پیش بینی اردوهای تفریحی و زیارتی برای سوادآموزان
۳۴. تشویق سواد آموزان از سوی استانداران و فرمانداران محلی

۳۵. استفاده از مشاوران اجتماعی جهت ایجاد انگیزه در بیسوادان
۳۶. در نظر گرفتن بسته‌های تشویقی برای سوادآموزان و فرزندان آنها از قبیل اهدای لوازم التحریر به آنان به صورت رایگان و ...
۳۷. استفاده از اوقات مناسب برای تشکیل کلاس سوادآموزی
۳۸. بهره‌گیری از افراد با نفوذ محلی برای ایجاد انگیزه در بیسوادان برای سوادآموزی
۳۹. آموزش به بیسوادان از طریق رسانه‌های جمعی
۴۰. ارائه تسهیلات اشتغال
۴۱. پیش‌بینی جوایز معنوی مثل زیارت عتبات عالیات برای سوادآموزان

همچنین کنکاش پیرامون مصاحبه با بیسوادان (ناظر بر مولفه‌های برانگیزاننده درونی و بیرونی) نشان می‌دهد که به رغم برداشت و تصویری که عموم مردم دارند، زمینه و انگیزه زیادی برای سوادآموزی در سوادآموزان وجود دارد، به نحوی که اکثریت قریب به اتفاق آنان در پرسشنامه و مصاحبه بدان اشاره کرده‌اند. به عنوان مثال وقتی از آنان نسبت به تمایلاتشان جهت شرکت در کلاس‌های سوادآموزی سؤال شد نمونه‌ای از پاسخ‌های زیر دریافت شد. موضوع قابل توجه این بوده که نزدیک به ۹۰٪ پاسخ‌های دریافت شده با قیدهایی خیلی زیاد و زیاد همراه بوده‌اند.

- وقتی باسواد شوم حس خوبی دارم و با امید بیشتری زندگی می‌کنم
 - سواد تأثیر زیادی در زندگی من دارد
 - برای اینکه بتوانم به بچه‌هایم کمک کنم و شرمنده آنها نباشم
 - برای اینکه بتوانم بهتر صحبت کنم
 - برای اینکه در جامعه بتوانم مشکلم را حل کنم
 - وقتی نمی‌توانم یک تابلو یا آدرس را بخوانم ناراحت می‌شوم
 - اعتقاد دارم که به وسیله سواد می‌توانم در زندگی پیشرفت‌های زیادی داشته باشم
 - سواد باعث می‌شود که انسان‌ها، درست و غلط را از هم تشخیص دهند و مثل چراغی راه انسان‌ها را روشن می‌کند
 - سواد یک امر مقدس و مفید و توصیه پیامبر عزیز ما است
- یا در بخشی که از چگونگی احساسشان از باسواد شدن پرسیده شد، احساساتی را بیان داشتند که ذکر نمونه‌های ذیل واقعیات جامعه مورد مطالعه را به زیبایی ترسیم می‌کند. نکته جالب اینکه حدود ۹۰٪ پاسخ‌های دریافت شده با "حس خوب" همراه بوده است.
- احساس شادی و غرور
 - احساس زندگی در جمع باسوادان
 - احساس مستقل بودن
 - احساس سربلندی و موفقیت
 - به خود بالیدن
 - احساس مقبولیت در جامعه
 - احساس تولدی دوباره

ضمنا برداشت نوسوادان و بی سوادان در تاثیر سوادآموزی در انجام درست کارهایشان، بیان خواسته های روزانه و نیز کسب درآمد آنان قابل توجه است. نمونه های زیر این برداشت را تبیین می کند:

- کمتر اسراف می کنم و درست مصرف می کنم
- باعث شده تا کارها را بهتر و درست تر انجام دهم. (رانندگی، بنایی، کمک به بچه ها، شماره گیری تلفن، آشپزی، کارهای بانکی، پیدا کردن آدرس
- در تشخیص تاریخ مصرف دارو و تاریخ انقضای آنها
- در رفتار با فرزندان و نحوه همکاری با همسر خود و کمک به دیگران
- کارهای بانکی ام را خودم انجام می دهم
- خودم رای هم را می نویسم و به صندوق می اندازم
- دیگران را درک کرده و ارتباط بهتر و بیشتری قرار کنم
- با بچه ها بهتر می توان برخورد کرد
- از حق و حقوقم بهتر دفاع می کنم
- بنا هستم و نیاز به فهمیدن شماره های متر دارم
- بعد از باسواد شدن توانستم در کلاسهای خیاطی و آرایشگری شرکت کنم و مشغول کار شوم
- و می توانم نقشه های فرش را بهتر خوانده و انجام داد
- یک فرد باسواد توانایی های بیشتری نسبت به بی سواد دارد
- می توانم بهتر و درست تر فکر کنم
- چون مغازه دار هستم خیلی سواد به من کمک می کند تا مسائل فروش را راحت تر انجام بدهم.

این نکات بیانگر آن است که نوسوادان و بی سوادان از انگیزه درونی خوبی برخوردارند اما آنچه بیشتر باید مورد توجه واقع شود رفع موانع یا تقویت همان مولفه های انگیزاننده درونی و بیرونی است که از دو جنبه محتوایی و برنامه ای باید مورد توجه قرار گیرند.

سؤال سوم پژوهش: راهکارهای کلان و عملیاتی برای تامین نیازها و علائق آموزشی بی سوادان و سواد آموزان گروه سنی ۴۹-۱۰ ساله و پیش گیری از بازگشت بی سوادی چیست؟

یافته های پژوهشی نشان می دهد که سوادآموزی و افزایش علائق و رفع نیازهای آموزشی سوادآموزان، امری یک جانبه و مستقل از دیگر امور مرتبط با آن نیست. مثلاً نمی توان بی سواد را تنها با بهبود محتوا و بی عیب و نقص کردن آن بدون توجه به عوامل انگیزاننده درونی و بیرونی سوادآموزان که عمده تا ریشه در بی توجهی دستگاه های بیرونی مرتبط و تاثیر گذار دارد و یا امور دیگر مرتفع کرد. همان طور که در مصاحبه با نوسوادان و بی سوادان آمده است، ایشان بنا به دلایل مختلف عشق و علائق وافر خود را نسبت به کسب سواد، بویژه در دنیای امروز که ضروریات زندگی آن را اجتناب ناپذیرتر کرده است، بیان کرده اند. لذا تامین نیازهای آموزشی نوسوادان و بی سوادان ۴۹-۱۰ ساله و توجه به علائق آنان از طرق محتوایی و جنبه های مختلف برنامه ای، امکان پذیر می باشد.

منظور از طرق مختلف "محتوایی" و جنبه های "برنامه ای"، آن دسته از عوامل و مولفه هایی هستند که پرداختن به آن ها در محتوای مورد نیاز و علاقه سوادآموزان و نیز برنامه های یکساله و پنجساله سازمان نهضت سوادآموزی (با رویکرد همبستگی ملی و احساس و ایجاد تکلیف برای دستگاه های مختلف اعم از دولتی و مردم نهاد)، می توان بر بی سوادی به مثابه یک مقوله اجتماعی نامبارک فائق آمد. برنامه ریزی و اجرای این دو دسته از مولفه ها، ضمن بهبود کیفیت محتوای آموزشی، موجب برانگیخته شدن انگیزه های درونی و بیرونی سوادآموزان جهت سوادآموزی بهتر و سریعتر می گردد.

یافته های حاصل از پژوهش در مقیاس های خرد و ملموس، به تفکیک سئوالات پژوهش فهرست شده است، و توجه و کاربست هر یک از آنها می تواند به تنهایی کارساز باشد، لکن آنچه در پاسخ به این سوال بر آن تاکید می شود، برآیند این یافته ها در قالب راهکارهای کلان و عملیاتی زیر ارائه شده است:

۱. ایجاد مدیریت یکپارچه و استفاده بهینه از تمام ظرفیت های آموزش و پرورش به ویژه سازمان نهضت سوادآموزی از طریق:

۱. ابتنای نظام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی سوادآموزان بر یادگیری نه نمره پایانی (کیفی، نه کمی)
۲. ارتقای امنیت شغلی آموزش دهندگان از حیث ادامه کار در دوره سوادآموزی
۳. کاربردی کردن محتوی و برقراری ارتباط آن با حوزه نظری
۴. تدوین محتوا با توجه به طبقات سنی سوادآموزان
۵. متمایز کردن آموزش بزرگسالان از آموزش های مدرسه‌ای
۶. تفکیک مفاهیم نیاز (NEED) و خواسته (WANTS) در تدوین محتوای سوادآموزی
۷. واگذاری تالیف محتوای کتاب های درسی سوادآموزان به اقتضا و موقعیت های جغرافیایی آنان به استان ها در حد امکان
۸. تنظیم برنامه های سوادآموزی در سه دوره زمانی کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت با اولویت تدوین اهداف، روشها، امکانات، نیروی انسانی و تربیت آموزش دهندگان
۹. استفاده از مشارکت بزرگسالان (سوادآموزان) در تولید محتوا ناظر بر فرآیند "متون باز" (OPEN SOURCE)
۱۰. بهره گیری از گویش های محلی برای سوادآموزی تابعی برابر مفاد ماده ۱۵ قانون اساسی
۱۱. مشارکت دادن مدیران، معلمان مدارس و مجتمع های آموزشی و پرورشی روستایی و شهری در امر سوادآموزی
۱۲. ایجاد شرایط لازم برای مطرح شدن سوادآموز در مجامع محلی مثل شورای روستا، کمک پای صندوق های انتخاباتی و...
۱۳. تجلیل از چهره های موفق سوادآموزی
۱۴. در نظر گرفتن امتیاز برای تحصیل نوسوادان در سطوح تحصیلات عالی مثل سهمیه، انتقالی
۱۵. اعزام مشاور و متخصص جهت توجیه و تشویق افراد بی سواد از سوی فرهنگیان داوطلب بویژه بازنشستگان
۱۶. نشر روزنامه، هفته نامه، ماهنامه و یا فصلنامه ویژه ای کم سوادان جامعه
۱۷. روشن ساختن اهداف سوادآموزی از طریق رسانه ملی بویژه محلی برای مردم
۱۸. آموزش در منزل برای اعضای بی سواد خانواده
۱۹. یادگیری به صورت نفر به نفر و تبیین موقعیت اجتماعی و منافع اقتصادی و دستاوردهای مادی و معنوی
۲۰. تسهیل شرایط و پاداش ادامه تحصیل

۲۱. برگزاری مراسم تقدیر و تشویق برای پیشرفت و ادامه‌ی تحصیل
۲۲. در نظر گرفتن بسته‌های آموزشی تشویقی برای بیسوادان و نوسوادان و فرزندان آنان مانند لوازم التحریر، لوح‌های فشرده، فیلم‌های آموزشی و ...
۲۳. استفاده از چهره‌های موفق و ادامه‌دهندگان سوادآموزی برای آموزش به بیسوادان
۲۴. برگزاری مسابقه در سطح نوسوادان و اهداء جایزه به آنها
۲۵. ایجاد محیطی مناسب برای سوادآموزی و حضور مداوم کلمات به‌صورت مکتوب در زندگی نوسوادان از طریق پوستر، بروشور و یا پیامک‌های تلفنی و....
۲۶. تهیه مکان آموزشی مناسب در روستاها
۲۷. تشکیل کلاسها در محل کار (بردن آموزش به محل کار)
۲۸. در نظر گرفتن پاداش قبولی در هر پایه
۲۹. تسهیل در زمینه آموزش از راه دور
۳۰. انعطاف در زمان برگزاری کلاسها و هماهنگی ساعات آموزش با اوقات فراغت
۳۱. امتیاز استفاده از مکانهای فرهنگی و تفریحی به صورت رایگان یا نیم بها
۳۲. نشان دادن موفقیت بی‌سوادان در رسانه‌های ملی و محلی
۳۳. پیش‌بینی اردوهای تفریحی و زیارتی برای سوادآموزان
۳۴. پیش‌بینی جوایز معنوی مثل زیارت عتبات عالیات برای سوادآموزان
۲. ایجاد تکلیف و عزم و همبستگی ملی برای دستگاه‌های دولتی و جلب مشارکت آنان در امر سوادآموزی از طریق:
 ۱. تجلیل از چهره‌های موفق سوادآموزی
 ۲. در نظر گرفتن تسهیلات و امتیازات مشوق آمیز برای تحصیل نوسوادان در سطوح تحصیلات عالی
 ۳. تشویق سوادآموزان از سوی استانداران، فرمانداران، بخشداران و ذی‌نفوذان محلی
 ۴. روشن ساختن اهداف سوادآموزی و موفقیت بی‌سوادان از طریق رسانه ملی و محلی
 ۵. حضور سازمان تبلیغات در برگزاری کلاس‌ها و هیات‌های قرآنی
 ۶. فراهم آوردن موقعیت شغلی برای سوادآموزان فعال و موفق
 ۷. در نظر گرفتن بسته‌های فرهنگی و مالی رایگان (تشویقی) برای بی‌سوادان و نوسوادان
 ۸. فراهم آوردن ساز و کارهای لازم برای فعالیت نوسوادان در مراکز اشتغال محلی
 ۹. گسترش کتابخانه‌های روستایی (با کتاب‌هایی که کمتر جنبه آموزشی و بیشتر جنبه سرگرم‌کننده دارند)
 ۱۰. مقبولیت مدرک از سوی ادارات و ارزش قائل شدن برای آن
 ۱۱. فراهم آوردن امکانات تشکیل کلاسها در محل کار
 ۱۲. پرداخت پاداش به کارگران باسواد شده
 ۱۳. استفاده از تبلیغات صدا و سیما، تشویق اطرافیان، اردوهای تفریحی و علمی برای فرهنگ‌سازی سوادآموزی

۱۴. تخفیف در سربازی بی سوادانی که حین خدمت باسواد می شوند
 ۱۵. ارائه خدمات درمانی رایگان
 ۱۶. اختصاص دادن امتیازات مادی و اداری از سوی ارگانهای دولتی و ادارات برای سوادآموزان در حال تحصیل و یا قبول شده
 ۱۷. تسهیل در راه اندازی آموزش از راه دور
 ۱۸. تسهیلات برای ازدواج و اشتغال فرزندان سواد آموز
 ۱۹. دادن امتیازات خاص و ویژه در روستاها، از قبیل کود و سم و قالی بافی و کشاورزی
 ۲۰. امتیاز استفاده از مکانهای فرهنگی و تفریحی به صورت رایگان یا نیم بها
 ۲۱. دادن امتیازات اشتغال به کار و دایر نمودن کارگاه های قالی بافی و خیاطی برای باسوادان
 ۲۲. اهمیت دادن به مدرک دوره های سوادآموزی از سوی ادارات و نهادها جهت واگذاری طرح های محلی
 ۲۳. فراهم نمودن تسهیلات جهت دریافت تسهیلات بانکی قرض الحسنه و کم بهره
 ۲۴. دادن امتیازات حج و عتبات عالیات
 ۲۵. پیش بینی اردوهای تفریحی و زیارتی برای سوادآموزان
 ۲۶. تشویق سوادآموزان از سوی استانداران، فرمانداران و بخشداران و شوراهای محلی
 ۲۷. استفاده از مشاوران اجتماعی جهت ایجاد انگیزه در بیسوادان
 ۲۸. در نظر گرفتن بسته های تشویقی برای سوادآموزان و فرزندان آنها از قبیل اهدای لوازم التحریر، لوح های فشرده و فیلم های آموزشی و به صورت رایگان
 ۲۹. بهره گیری از افراد ذی نفوذ محلی برای ایجاد انگیزه در بیسوادان برای سوادآموزی
 ۳۰. آموزش به بیسوادان از طریق رسانه های جمعی ملی و محلی
 ۳۱. پیش بینی جوایز معنوی مثل زیارت عتبات عالیات برای سوادآموزان
 ۳۲. تصویب قوانین لازم در مجلس شورای اسلامی در جلوگیری از بی سوادی
 ۳۳. ایجاد مهد کودک رایگان برای فرزندان نوسوادان
 ۳۴. ترغیب بیسوادان به آموزش توسط شوراها و دهیاری ها
 ۳۵. بالا بردن فرهنگ مطالعه در جامعه توسط سازمان های مردم نهاد
- ۳. مشارکت پذیر کردن فعالیت های سوادآموزی با فعال سازی بخش های غیر دولتی و شکل های مردم نهاد از طریق:**
۱. ایجاد شرایط برای مطرح شدن سوادآموز در مجامع محلی و ...
 ۲. واگذاری و برون سپاری امور سوادآموزی
 ۳. ایجاد مشوق های لازم جهت آموزش بی سوادان توسط فرزندان بیکار آنان
 ۴. ایجاد بستر مناسب برای اثبات مهارت ها و شایستگی های سوادآموزان
 ۵. کسب شرایط حضور در شوراها محلی، هیئت امنای و غیره
 ۶. نشر روزنامه، هفته نامه، ماهنامه و یا فصلنامه ویژه ای کم سوادان جامعه

۷. فراهم آوردن ساز و کارهای لازم برای فعالیت نوسوادان در مراکز اشتغال محلی،
 ۸. ترغیب شوراها و دهیاری‌ها جهت آموزش بی سوادان
 ۹. تأکید روحانیون به ادامه سوادآموزی در مساجد و حسینیه‌ها
 ۱۰. تأکید بر کسب علم و دین از طریق روحانیت مساجد پایگاههای مقاومت بسیج
 ۱۱. ارائه بسته‌های فرهنگی رایگان برای نوسوادان
 ۱۲. برگزاری دوره‌های خاص برای سوادآموزان از طریق شهرداری‌ها، بخشداری‌ها و سایر ارگان‌ها
 ۱۳. بالا بردن فرهنگ مطالعه در جامعه توسط سازمان‌های مردم نهاد
 ۱۴. درآمدزا کردن آموزش‌ها در محیط خانه
 ۱۵. استفاده از تبلیغات صدا و سیما، تشویق اطرافیان، اردوهای تفریحی و علمی برای فرهنگ سازی سوادآموزی
 ۱۶. تشکیل کلاسها در محل کار
 ۱۷. پرداخت پاداش کارگران باسواد شده
 ۱۸. ارائه خدمات درمانی رایگان
 ۱۹. اختصاص دادن امتیازات مادی و اداری از سوی ارگانهای دولتی و ادارات برای سوادآموزان در حال تحصیل و یا قبول شده
 ۲۰. دادن امتیازات خاص و ویژه در روستاها، از قبیل کود و سم و قالی‌بافی و کشاورزی
 ۲۱. امتیاز استفاده از مکانهای فرهنگی و تفریحی به صورت رایگان یا نیم بها
 ۲۲. نشان دادن موفقیت بی سوادان در رسانه‌های ملی و محلی
 ۲۳. دادن امتیازات اشتغال به کار و دایر نمودن کارگاه‌های قالی‌بافی و خیاطی برای باسوادان
 ۲۴. اهمیت دادن به مدرک دوره‌های سوادآموزی از سوی ادارات و نهادها جهت واگذاری طرح‌های محلی
 ۲۵. فراهم نمودن تسهیلات جهت دریافت تسهیلات بانکی قرض الحسنه و کم بهره
 ۲۶. دادن امتیازات حج و عتبات عالیات
 ۲۷. تهیه جهیزیه برای فرزندان دختر افراد سواد آموز (در صورت قبولی)
 ۲۸. در نظر گرفتن بسته‌های تشویقی برای سوادآموزان و فرزندان آنها از قبیل اهدای لوازم التحریر به آنان به صورت رایگان و ...
 ۲۹. بهره‌گیری از افراد با نفوذ محلی برای ایجاد انگیزه در بیسوادان برای سوادآموزی
 ۳۰. تأکید روحانیون به ادامه نهضت سوادآموزی در مساجد
 ۳۱. تشویق کمیته امداد به اعطای بن کالا و... به بیسوادان کلاس‌های سوادآموزی
۴. **توانمند سازی آموزش دهندگان در سطوح و ابعاد مختلف**
۱. برنامه ریزی و اجرای آموزش‌های حضوری و غیر حضوری برای آموزش دهندگان
 ۲. تشکیل جلسات هم اندیشی و نشست‌های تخصصی به صورت پایه ای یا موضوعی
 ۳. تشکیل گروه‌های مطالعاتی شبکه ای در قالب قطب‌ها و مناطق کشوری
 ۴. ایجاد فرصت‌های باز آموزشی مستمر علمی و تحقیقاتی و مطالعاتی برای آموزش دهندگان برتر

۵. برگزاری جشنواره های الگوهای آموزش سوادآموزی
۶. استفاده از روش آموزش الکترونیکی در ارائه آموزش های شغلی
۷. ایجاد فضای مثبت و روابط کاری دوستانه بین آموزش دهندگان
۸. بهبود وضعیت حقوق، دستمزد و پاداش
۹. بکارگیری نظرات و ایده های آموزش دهندگان در تصمیم گیری ها و همکاری آنها در بهبود و پیشبرد امور سوادآموزی
۱۰. استفاده از تجربیات زیسته آموزش دهندگان در تدوین برنامه ها و تولید محتواهای مرتبط
۱۱. مشخص کردن اهداف سوادآموزی، اختیارات، مسئولیت ها، دادن روحیه و انگیزه و اعتماد، تعهد، صمیمیت، قدردانی و بلاخص توجه به مشکلات محیط کاری آموزش دهندگان در فرایند عقد قراردادهای کاری و ارائه برخی خدمات خاص به آنها
۱۲. توسعه سواد اطلاعاتی و رسانه ای آموزش دهندگان از طریق مواد و منابع آموزشی و رسانه ای مناسب
۱۳. استفاده از ظرفیت ها و پتانسیل های در دسترس سازمان از قبیل شبکه های رادیو و تلویزیون، پرتال سازمان نهضت و استانها و ... برای آموزش و توانمند سازی آموزش دهندگان
۱۴. انجام ارزیابی های دوره ای آموزش دهندگان در راستای پاداش مبتنی بر عملکرد
۱۵. واگذاری برخی از مسوولیتها به آموزش دهندگان در خصوص تعیین زمان و مکان تشکیل کلاس ها، روش و اداره کردن کلاس، روش ارزشیابی و ...

پیش گیری از بازگشت بی سوادی

۱. طراحی، تهیه، تولید و توزیع مواد و منابع خواندنی که نوسوادان با استفاده از آنها بتوانند از مهارت تازه خود به صورت کاربردی استفاده مستمر کنند:
 - مطالبی به صورت مقالات کوتاه و جذاب، تهیه و در اختیار سوادآموزان گذاشته شود به طوری که اطلاعاتی عملی مربوط به شرایط زندگی واقعی نظیر بهداشت، زندگی خانوادگی، کسب و کار، فعالیت هایی برای کسب درآمد در شهرها و روستاها و... را فراهم سازد و نیز نشریاتی که مطالب درسی را با اطلاعات جاری در ارتباط با وقایع اخیر تکمیل کرده و نوسوادان را با محیط خود آشنا سازد.
 - نشریاتی که کمتر جنبه آموزشی و بیشتر جنبه سرگرم کننده دارد؛ مثل قطعات کوتاه، داستانها، نمایشنامه ها، نوشته های مصور دیگر یعنی مطالبی که نوسوادان را در اوقات فراغت تشویق و ترغیب کند.
 - مواد مختلف دیگری که می تواند به صورت انبوه تولید شود مثل تقویم، پوستر و جزواتی که از طریق آنها می توان اطلاعات ملی و موضوعات مورد علاقه نوسوادان نظیر حفاظت محیط زیست، بهداشت، تغذیه و نظایر آنها را اشاعه داد.
۲. ایجاد محیطی مساعد برای سوادآموزی از طریق حضور مداوم کلمات مکتوب در زندگی روزمره نوسوادان یکی از عوامل مهم در ایجاد محیط مناسب برای سوادآموزان است:
 - ایجاد و گسترش کتابخانه های عمومی در شهرها و روستاها راهی دیگر برای حفظ و استفاده عملی از سواد برای نوسوادان است.
 - ارائه پیام های مکتوب و تلفنی به افزایش اطلاعات نوسوادان کمک می کنند.

- تأکید بر روی استفاده عملی از سواد و ایجاد طرح‌های سوادآموزی تابعی نیز می‌تواند ضامن تداوم سواد و استفاده عملی آن در زندگی فرد باشد.

۳. مشارکت نوسوادان در تصمیم‌گیری‌ها

- برای موفقیت هر چه بیشتر برنامه‌های پس از سوادآموزی، لازم است کلیه افرادی که به نوعی در تصمیم‌گیری‌ها شرکت دارند (مانند بخشدارها، مسئولان مشاغل صنعتی، کشاورزی، تجار و امثال آن) توجه ویژه به سوادآموزی سوادآموزان بالاخص ترویج دوره‌های تحکیم سوادآموزی داشته باشند.

۴. احیای مراکز یادگیری محلی

۵. ایجاد تسهیلات دسترسی نوسوادان به مراکز آموزش از راه دور

۶. افزایش رغبت نوسوادان به سوادآموزی در دوره‌های آموزشی از قبیل دوره‌های آموزش قرآن

۷. ارائه برنامه‌های جدید و منظم در قالب آموزش غیررسمی

۸. برای جلوگیری از بازگشت به بیسوادی و تثبیت و تقویت سواد، لازم است نوسوادان عملاً به مشارکت در تداوم سوادآموزی از طریق عملیاتی کردن برنامه‌های ویژه سوادآموزی پای بند باشند.

پیشنهادات

الف: پیشنهادهای محتوایی

۱. ارسال محتوای آموزشی غیر قابل برگشت از قبیل بروشور و نشریات در قالب پیام‌های آموزشی و فرهنگی با مشارکت سایر دستگاه‌های اجرایی به طور مداوم پیگیری شود و در آن نیازهای نوسوادان و بی سوادان پوشش داده شود.
۲. تدارک برنامه‌های پیگیر و تهیه مواد خواندنی متنوع و ساده که با مشاغل و نیازهای گروه‌های مختلف مرتبط بوده و به طور رایگان در دسترس نوسوادان و بی سوادان قرار گیرد.
۳. برگزاری کلاس‌های آموزشی برای نوسوادان و بی سوادان از جمله کلاس‌های آموزش خیاطی، آشپزی، گلدوزی و مراقبت‌های بهداشتی با بهره‌گیری از مهارت‌های نوسوادان و بی سوادان و امکانات موجود منطقه می‌تواند گامی در جهت پیشرفت و ارتقاء سطح آگاهی نوسوادان در زمینه‌های مورد نیاز آنها باشد.
۴. با توجه به نتایج در دسترس، تدارک برنامه‌های آموزشی دینی با همکاری روحانیون محلی می‌تواند گامی مؤثر در جهت ارتقاء سطح دانش دینی و مذهبی نوسوادان و بی سوادان باشد.
۵. با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌گردد در کنار کلاس‌های آموزشی در نقاط شهری و روستایی هر ماه کلاس‌های آموزش خانواده تشکیل گردد و با بهره‌گیری از مدرسین مجرب اطلاعاتی در اختیار نوسوادان و بی سوادان قرار داده شود.
۶. با توجه به علائق مطالعاتی نوسوادان و بی سوادان به مطالعات اجتماعی، بهداشتی، شخصی و دینی پیشنهاد می‌شود دست‌اندرکاران سوادآموزی با دعوت از کارشناسان و صاحب‌نظران اقدام به برگزاری کارگاه‌های آموزش در سطح محلی و منطقه‌ای کنند. نوسوادان و بی سوادان در این کارگاه‌ها می‌توانند پس از ارائه نظراتشان درباره مسائل و مشکلات پیرامون خویش و درباره محیط و تصاویر مطالب در دست تولید بحث و تبادل نظر کنند.

۷. ترویج فرهنگ مطالعه در بین نوسوادان و بی سوادان و برگزاری مسابقات کتابخوانی با موضوعات مناسب در هر دوره و تقدیر از افراد شرکت کننده می تواند گامی مؤثر در جهت رفع نیازهای مطالعاتی نوسوادان و بی سوادان باشد.

ب: پیشنهادات اجرایی

۱. در طراحی محتوای آموزشی سوادآموزان، نیازهای آنان بر حسب اولویت ها گنجانیده شود.
۲. برگزاری دوره های آموزشی ضمن خدمت (کوتاه مدت یا بلند مدت) برای آشنایی آموزش دهندگان و مربیان با مهارت های زندگی مورد نیاز سوادآموزان و ضرورت به روز کردن روش های تدریس آن ها.
۳. مد نظر قرار دادن نیازهای مهارتی سوادآموزان در تألیف کتاب های درسی جدید.
۴. همسو کردن فعالیتهای خانه، سوادآموزی و اجتماع به منظور آموزش مهارت های زندگی.
۵. هدایت آموزش به سمت آموزش فن آوری و پرهیز از آموزش های سنتی
۶. هدایت آموزش به سمت آموزش فن آوری و پرهیز از آموزش های سنتی

ج: پیشنهادات پژوهشی

۱. بررسی و مطالعه تطبیقی-آموزشی مهارت های زندگی نوسوادان و بی سوادان در استان های کشور و سایر کشورها
۲. انجام پژوهش هایی پیرامون انگیزه ها، نیازها و مهارت های زندگی و نیازهای آموزشی با توجه به محل سکونت (شهر و روستا).
طبقه بندی سنی و جنسیتی نوسوادان و بی سوادان، صورت گیرد.

فهرست منابع و مآخذ

۱. اسماعیلی، کوروش، (۱۳۸۹)، بررسی میزان اثربخشی و کارایی قرآن آموزی در دوره مقدماتی، سازمان نهضت سواد آموزی، تهران
۲. دلاور، علی، (۱۳۸۶)، تعیین راهکارهای مناسب جهت سوادآموزی زنان عشایر استان، سازمان نهضت سواد آموزی، تهران
۳. مرکز مطالعات و تحقیقات اجتماعی ایران مهر، (۱۳۸۶)، فراتحلیل مطالعات درباره علل افت کمی و کیفی سواد آموزان در دوره های سوادآموزی در ایران، سازمان نهضت سواد آموزی، تهران
۴. سعیدی، محمد قاسم، (۱۳۸۵)، بررسی اثر بخشی و مطلوبیت کتاب های طرح آزمایشی دوره، سازمان نهضت سواد آموزی، تهران
۵. نجاتی، وحید، (۱۳۸۴)، بررسی عوامل موثر بر جذب سوادآموزان در کلاس های نهضت سوادآموزی، سازمان نهضت سواد آموزی، تهران
۶. معینی کیا، مهدی، (۱۳۸۳)، بررسی علل افت تحصیلی سوادآموزان استان اردبیل در درس املاء، سازمان نهضت سواد آموزی، تهران
۷. امیری اردکانی، محمد و زمانی، غلامحسین. (۱۳۷۹). بررسی و سنجش نیازهای آموزشی باشگاههای جوانان در راستای توسعه منابع انسانی، مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه «تابستان ۱۳۷۹ - شماره ۳۰ (از صفحه ۲۱۹ تا ۲۴۶)
۸. عباس زادگان، سید محمد و ترک زاده، جعفر (۱۳۷۹) نیازسنجی آموزشی در سازمان ها. تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار.
۹. فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۷۶) درآمدی بر برنامه ریزی آموزش ضمن خدمت کارکنان. تهران: مؤسسه انتشاراتی سرآمد کاوش.
۱۰. بابایی، محمود. (۱۳۷۸). نیازسنجی اطلاعات. تهران: انتشارات مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۱۱. عباس زادگان، محمد و ترک زاده، جعفر. (۱۳۷۹). نیازسنجی آموزشی در سازمانها. تهران: انتشارات انتشار.
۱۲. فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۸۴). برنامه ریزی آموزش ضمن خدمت کارکنان. تهران: سمت.
۱۳. فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۸۲). نیازسنجی آموزشی. تهران: انتشارات آبیژ.
۱۴. کافمن، راجر و هرمن، جری. (۱۳۷۴). برنامه ریزی استراتژیک در نظام آموزشی (ترجمه فریده مشایخ و عباس بازرگان). تهران: مدرسه.
۱۵. گروه نویسندگان (۱۳۷۲) آموزش بزرگسالان در کشورهای گوناگون. ترجمه: هادی فرجامی. انتشارات: آستان قدس رضوی، چاپ اول.
۱۶. صباغیان، زهرا (۱۳۷۱) مسائل و مشکلات سوادآموزی در ایران. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول.
۱۷. برنارد، لاول (۱۳۷۶) حافظه و یادگیری. ترجمه: غلامرضا احمدی. تهران: ققنوس، چاپ سوم.
۱۸. صابری، عباس (۱۳۸۱) بررسی نیازهای آموزش کارکنان شرکت پالایش نفت اصفهان به منظور تدوین برنامه های آموزشی ضمن خدمت. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
۱۹. بولا، هس. (۱۳۷۳). روند تحولات و مسائل آموزش بزرگسالان در جهان. ترجمه: (سیمین دخت جهان پناه). تهران: انتشارات کمیسیون ملی یونسکو در ایران.
۲۰. دلور، ژاک (۱۳۷۵) *آموزش برای فردا. پیام یونسکو، شماره ۱۱۳، تیرماه. صص ۱۱-۶.
۲۱. ابدی، لطفعلی (۱۳۷۰) بررسی راه های متناسب سازی برنامه سوادآموزی با نیازها و شرایط سوادآموزان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی دانشگاه اصفهان، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
۲۲. مرکز فرهنگی، آسیایی یونسکو (۱۳۷۳) راهنمای نوین تهیه و تولید مواد آموزشی. ترجمه: حسن موفقی، تهران: مؤسسه بین المللی روش های آموزش بزرگسالان.
۲۳. اجنتالید، جانسون آنتون (۱۳۷۱) سوادآموزی بزرگسالان در جهان سوم. ترجمه: مرتضی مشتاقی. انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول.
۲۴. جارویس، پیتر. (۱۳۸۶). آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم. ترجمه (غلامعلی سرمد). تهران: سمت.
۲۵. جامی زاده میمندی، مسعود (۱۳۷۰) بررسی نیازهای آموزشی نوسوادان بزرگسال کشور. تهران: معاونت آموزش نهضت سوادآموزی، مدیریت آموزش مداوم.
۲۶. میرحسینی، زهره (۱۳۷۷) بررسی نیازها و علایق مطالعاتی نوسوادان نیمه دوم، ۱۳۷۵. پایان نامه دکتری کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم انسانی، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی.
۲۷. میرزاییگی، علی. (۱۳۸۰). برنامه ریزی و طرح درس در آموزش رسمی و تربیت نیروی انسانی. تهران: انتشارات یسطرون.
۲۸. سرایی، حسن (۱۳۷۲) مقدمه ای بر نمونه گیری در تحقیق. تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها.
۲۹. رضویه، اصغر. (۱۳۷۲). جزوه روانشناسی تربیتی دوره کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه شیراز.

۳۰. سرمد، زهرا، بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۷۶) روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشر آگه.
۳۱. ملیانی، علی (۱۳۷۸) بررسی عدم استقبال بیسوادان عشایر از دوره های آموزشی نهضت سوادآموزی از دیدگاه آموزشیاران در شهرستان های فریدون شهر. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
۳۲. حمیدی زاده، محمد رضا (۱۳۷۱) طرح مطالعاتی بررسی نیازهای بزرگسالان برای کاربرد آن در سیاستگذاری و برنامه ریزی های آموزشی. تهران: مؤسسه بین المللی روش های سوادآموزی بزرگسالان.
۳۳. عزیزی، نعمت الله (۱۳۷۰) بررسی علل رجعت به بیسوادی از نظر نوسوادان استان کردستان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی. دانشگاه اصفهان، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
۳۴. آجتالیند و جانستون (۱۳۸۸)، سوادآموزی بزرگسالان در جهان سوم، ترجمه مرتضی مشتاقی
۳۵. نویسنده: نجفی، زهرا، (۱۳۸۷)، بررسی نظریه های انگیزش، مقاله، تهران
۳۶. ابراهیم زاده، عیسی. (۱۳۸۳). آموزش بزرگسالان. تهران: انتشارات پیام نور.
۳۷. صباغیان، زهرا. (۱۳۸۴). روشهای سوادآموزی بزرگسالان؛ تعلیم مهارتهای خواندن و نوشتن. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
۳۸. خادمان، طاهره. (۸۶)، مشکلات برنامه های آموزشی بزرگسالان، سازمان نهضت سوادآموزی، تهران
۳۹. Gareth Wihhams. (۱۹۷۷). Toward Lifelong Educa tion: A New Role for Higher Education (Paris UNESCO). (۱۹۷۷،
۴۰. Lasway, Rest, B.P. (۱۹۹۲) Barriers to par cipation of New Literate Adults in the Post-Literacy Programme in Tanzania. Toronto: University of Toronto. p: ۳۴۶.
۴۱. Leach, A. (۱۹۹۲) Reading Interests of Newly Literate Black Adults Within the Durban Metropolitan Region. South African Journal of Library and Informa on Science, Vol. ۶۰. pp: ۴۷-۵۲.
۴۲. Meyers, Clifford. T. (۱۹۹۶) A Vehicle for Development: Theory and prac ce in case Studies in Nepal. Massachusetts: University of Massachusetts.
۴۳. Burgess, P.D. (۱۹۸۲) The Educa onal Orienta ons of Adult par cipants in Group Educa onal Ac vi es. Unpublished Doctoral Thesis, University of Chicago.
۴۴. Aslanian, C.B and Brickell, H.H. (۱۹۸۶) Americans in Transi on: Life Changes and Reasons for Adult Learning. in Future Directions for a Learning Society, New York. College Board.
۴۵. http://nehzat.1877.epage.ir/fa/module.content_Page.34-01.html
۴۶. Bhol, H.S. (۱۹۸۴) Campiaghing for Litaracy, Paris, UNESCO.
۴۷. http://nehzat.1877.epage.ir/fa/module.content_Page.34-01.html
۴۸. Goldstein, Irwin L. (۱۹۹۶). Training in Organiza ons. U.S.A : Thomson Publishing Inc.
۴۹. Kaufman, R. (۱۹۹۱). Strategic Planning in Educa on. Technomic Publica on.
۵۰. Suarez, T.M. (۱۹۹۶). Needs Assessmet Stadies. In Lewy (Ed.), Interna onal Encyclopedia of Curriculum. Pergamon press.
۵۱. Taba, H. (۱۹۶۲). Curriculum Development. New York: Brace and World Inc.